

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
visokošolskega programa

EVROPSKO SODIŠČE ZA ČLOVEKOVE PRAVICE

Kandidatka: Nastja Mavsar
Številka indeksa: 040 33 294

Mentor: Izr. prof. dr. Rudi Kocjančič

Ljubljana, februar 2009

POVZETEK

Sodobne Ustave evropskih držav, ki so nastale v zadnjih desetletjih, poudarjajo pomen človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Če z njimi primerjamo Ustavo RS, lahko ugotovimo, da vsebuje celovito ter dovolj popolno ureditev človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Ustava RS iz leta 1991 že v preambuli razglaša, da izhaja tudi iz temeljnih človekovih pravic in svoboščin. Poglavje o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah zavzema osrednje mesto v Ustavi RS (takoj za uvodnimi določbami) ter predstavlja skupaj z določbami o pravicah v drugih delih Ustave RS (še v poglavju o gospodarskih in socialnih razmerjih) več kot tretjino celotnega ustavnega besedila.

Ustava RS je dala osrednji pomen tudi varstvu človekovih pravic, vendar je Slovenija varstvo človekovih pravic močno okrepila z Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki je osrednji dosežek Sveta Evrope na področju varstva in razvoja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. V Sloveniji je začela veljati 28. junija 1994. Evropska Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin je sestavljena iz dveh delov: v prvem so zajete določbe o pravicah in temeljnih svoboščinah, ki so dopolnjene z nekaterimi protokoli, v drugem, organizacijsko-postopkovnem delu, pa je urejeno varstvo z njo določenih pravic.

Sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin zagotavlja Evropsko sodišče za človekove pravice, ki je bilo ustanovljeno s sprejemom in z uveljavitvijo Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, z dodatnim Protokolom št. 11.

Tudi Slovenija je bila obsojena zaradi kršitev Konvencije. Najodmevnejša primera proti Sloveniji, zaradi katerih se je Slovenija znašla pred Sodiščem, sta gotovo zadevi Rehbock v. Slovenija ter Lukenda v. Slovenija.

Ključne besede: Ustava RS, Evropsko sodišče za človekove pravice, Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, Protokol št. 11.

SUMMARY

Modern constitutions of European countries, which have appeared in the last few decades, emphasise the importance of human rights and fundamental freedoms. The comparison with the Constitution of the Republic of Slovenia indicates that the Slovenian Constitution contains complete regulation of human rights and fundamental freedoms. The 1991 Slovenian Constitution states in its preamble that it is based on fundamental human rights and freedoms. The Human Rights and Fundamental Freedoms Chapter is the central part of the Constitution (immediately after introductory provisions) and together with the provisions of rights in other parts of the Constitution (Chapter on Economic and Social Relations) it represents more than one third of the whole Constitutional text.

The Slovenian Constitution puts significant emphasis on protection of human rights. This has been reinforced by the European Convention on Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms with the central achievement of the Council of Europe in the field of protection and development of human rights and fundamental freedoms. In Slovenia it came into force on 28th June 1994. The European Convention on Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms consists of two parts: the first one contains the provision on rights and fundamental freedoms supplemented with some protocols, whereas the second part, that is the organisational-procedural part, regulates the protection of the rights defined by the former.

Judicial protection of human rights and fundamental freedoms is ensured by the European Court of Human Rights, which was founded with the acceptance of the European Convention on Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms with the supplementary Protocol Nr. 11 to the Convention.

Slovenia has already been taken to Court and found guilty of violating the Convention. The most striking cases have without doubt been the affairs *Rehbock v. Slovenia* and *Lukenda v. Slovenia*.

Keywords: Constitution, European Court of Human Rights, Convention on Protection of Human Rights and Fundamental freedoms, Protocol no.11 to the Convention.

KAZALO

POVZETEK	ii
SUMMARY	iii
1 UVOD	1
2 USTAVNA UREDITEV ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN V REPUBLIKI SLOVENIJI	3
2.1 SPLOŠNA OPREDELITEV TEMELJNIH PRAVIC IN SVOBOŠČIN	3
2.2 SPLOŠNE DOLOČBE O ČLOVEKOVIH PRAVICAH IN TEMELJNIH SVOBOŠČINAH.....	4
2.3 RAZVRSTITEV IN OPREDELITEV POSAMEZNIH ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN.....	6
2.3.1 Osebnostne pravice in svoboščine.....	7
2.3.2 Politične pravice in svoboščine.....	7
2.3.3 Gospodarske in socialne pravice	7
2.3.4 Izobraževalne pravice ter svoboda znanosti in umetnosti.....	8
2.3.5 Posebne pravice narodnih skupnosti in njihovih pripadnikov	8
3 SVET EVROPE.....	9
3.1 PREDSTAVITEV SVETA EVROPE	9
3.2 TEMELJNI CILJI SVETA EVROPE	9
3.3 ORGANIZACIJA SVETA EVROPE	10
3.3.1 Parlamentarna skupščina Sveta Evrope	10
3.3.2 Odbor ministrov Sveta Evrope	11
3.3.3 Kongres lokalnih in regionalnih oblasti.....	12
3.3.4 Evropsko sodišče za človekove pravice	12
3.4 Evropska komisija za človekove pravice.....	13
3.5 Prispevek Sveta Evrope k varstvu človekovih pravic.....	13
4 EVROPSKA KONVENCIJA O ČLOVEKOVIH PRAVICAH IN TEMELJNIH SVOBOŠČINAH IN PROTOKOLI K NJEJ	16
4.1 PROTOKOL ŠT. 1 H KONVENCIJI.....	21
4.2 PROTOKOL ŠT. 4 H KONVENCIJI.....	21

4.3 PROTOKOL ŠT. 6 H KONVENCIJI.....	22
4.4 PROTOKOL ŠT. 7 H KONVENCIJI.....	22
4.5 PROTOKOL ŠT. 12 H KONVENCIJI.....	23
4.6 PROTOKOL ŠT. 13 H KONVENCIJI.....	24
4.7 PROTOKOL ŠT. 14 H KONVENCIJI.....	24
5 EVROPSKO SODIŠČE ZA ČLOVEKOVE PRAVICE	26
5.1 PREDSTAVITEV SODIŠČA	26
5.2 POSTOPEK PRED EVROPSKIM SODIŠČEM ZA ČLOVEKOVE PRAVICE ...	27
5.3 OBVEZNE SESTAVINE PRITOŽBE	30
6 SLOVENSKI PRIMERI SODB NA ESČP	32
6.1 ZADEVA MAJARIČ PROTI SLOVENIJI.....	32
6.2 ZADEVA REHBOCK PROTI SLOVENIJI.....	33
6.3 ZADEVA TRIČKOVIĆ PROTI SLOVENIJI	37
6.4 ZADEVA PFEIFER PROTI SLOVENIJI	38
6.5 ZADEVA KLANEČEK PROTI SLOVENIJI.....	39
6.6 ZADEVA LUKENDA PROTI SLOVENIJI	41
6.7 ZADEVA JELEN PROTI SLOVENIJI.....	43
6.8 ZADEVA ŠILIH PROTI SLOVENIJI	45
6.9 ZADEVA VODEB PROTI SLOVENIJI	49
7 ZAKLJUČEK	52
LITERATURA	53
PRAVNI VIRI	54
INTERNETNI VIRI	54
IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA.....	55

1 UVOD

Človekove pravice in temeljne svoboščine so bile v zgodovini človeštva pogosto zatirane ter omejevale. Pri tem ne smemo pozabiti na to, kakšnih grozot in nasilja je bila Evropa deležna pred in med drugo svetovno vojno. Vse to je privedlo do spoznanja, da varovanje in urejanje človekovih pravic ne more biti zgolj stvar posamezne države, temveč da je za to potrebna nekakšna naddržavna organizacija. Tako je nekaj držav zahodne Evrope leta 1949 sprejelo odločitev, da ustanovijo Svet Evrope, katerega namen je, da varuje skupno evropsko demokratično dediščino, razvija pravno državo ter zagotavlja spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Leto kasneje, 4. novembra 1950, je Svet Evrope s sprejetjem Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin odprl nov list v zgodovinskem razvoju evropske celine. Danes je ravno po zaslugi Sveta Evrope evropska celina tisti del sveta, ki je največ storil za uveljavljanje višjih in na evropski ravni določenih standardov varstva človekovih pravic in svoboščin. Prav tako pa je varstvo človekovih pravic in svoboščin tisto področje delovanja Sveta Evrope, na katerem je najbolj uspešen ter na katerem je njegova prihodnja vloga najbolj perspektivna.

Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (v nadaljevanju Konvencija) pa ni dobila tako pomembnega mesta zaradi svojega kataloga, s katerim zagotavlja človekove pravice in svoboščine. Konvencija večinoma povzema pravice in svoboščine, ki jih je pred tem določila že v okviru Organizacije združenih narodov sprejeta Splošna deklaracija človekovih pravic. Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin ima tako posebno vlogo zato, ker je najpomembnejša konvencija Sveta Evrope in skozi to tudi nobena država ne more postati članica Sveta Evrope, če te Konvencije ne ratificira, prav tako pa tudi ne more ostati članica Sveta Evrope, če v temeljih krši določbe te Konvencije.

Konvencija pa v vseh državah članicah Sveta Evrope ne uživa enakega pravnega položaja in moči. Sicer povsod predstavlja zavezujoče notranje pravo, saj so se vse države pogodbenice zavezale, da bodo na svojem ozemlju zagotovile spoštovanje pravic in svoboščin, ki jih Konvencija določa.

Tudi Slovenija je leta 1993 postala članica Sveta Evrope ter leto kasneje ratificirala Konvencijo. Tako ima Konvencija v našem pravnem redu položaj pod ustavo in nad zakoni.

Po sprejetju Konvencije se je obseg varovanih pravic ter svoboščin še širil s pomočjo dodatnih protokolov h Konvenciji, a največji pečat je pustil 11. Protokol h Konvenciji, ki je odpravil dvofaznost postopka s tem, da je ukinil Komisijo za človekove pravice ter ustanovil novo Evropsko sodišče za človekove pravice (v nadaljevanju Sodišče), ki je pričelo delovati 1. 11. 1998. Sodišče je pristojno za ugotavljanje kršitev Konvencije v konkretnih primerih. Odločbe Sodišča so močno vplivale na razvoj demokracije v vseh evropskih državah. Nobena država pa tudi ne more postati članica Sveta

Evrope, če ne ratificira Konvencije in se ob tem ne zaveže, da bo spoštovala odločitve Sodišča. Sodišče je najbolj pomemben in hkrati najbolj perspektiven organ Sveta Evrope. Na drugih celinah takšnega organa, kot je Sodišče, ne poznajo, čeprav postopno in z zaostankom sledijo evropskim izkušnjam s področja varstva človekovih pravic in svoboščin. Posameznik lahko samo v Evropi doseže učinkovito obsodbo države, ki mu je kršila s Konvencijo določene pravice ali svoboščine. Pomembno pa je tudi dejstvo, da Sodišče deluje na temelju načela subsidiarnosti, kar se izraža v dveh stvareh. Prva stran tega delovanja Sodišča je, da se nanj lahko obrnejo le pritožniki, ki so že izkoristili pravna sredstva in možnosti za uveljavljanje konvencijskih pravic znotraj države, ki jo želijo pred Sodiščem tožiti, medtem ko so po drugi strani za varstvo konvencijskih pravic prvenstveno odgovorne države članice, ki so ponotranjile Konvencijo z ratifikacijo in ne smejo prepuščati uveljavljanja Konvencije institucijam Sveta Evrope.

Med države, ki so Konvencijo ratificirale, pa spada tudi Slovenija. Konvencija je v Sloveniji stopila v veljavo 28. junija 1994 in jo s tem obvezala k spoštovanju sodb Sodišča.

Vendar pa je Slovenija vzorno uredila varstvo človekovih pravic tudi z Ustavo RS iz leta 1991, saj je dala varstvu človekovih pravic osrednji pomen. V preambuli je tako ob poudarkih, ki so bili aktualni zaradi osamosvajanja, največja pozornost posvečena ravno človekovim pravicam. Prav tako pa je osrednje in s tem tudi častno mesto v Ustavi RS zavzelo poglavje o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, ki se nahaja takoj za uvodnimi določbami. Določbe o pravicah najdemo tudi v drugih delih Ustave RS, zlasti v poglavju o ekonomskih in socialnih razmerjih.

Tudi Slovenija ni ostala nedolžna nasproti Sodišču, saj je bilo proti njej vloženo že precej pritožb, če pri tem upoštevamo njeno majhnost ter dejstvo, da je članica Sveta Evrope šele od leta 1993.

V tej nalogi bom skušala predstaviti najpomembnejši organ Sveta Evrope, to je Evropsko sodišče za človekove pravice, ki deluje v skladu z Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Posvetila se bom tudi sodbam, ki so bile vložene na Sodišče proti Sloveniji ter predstavila najpogosteje kršene s Konvencijo določene pravice, ki so očitane Sloveniji.

2 USTAVNA UREDITEV ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN V REPUBLIKI SLOVENIJI

2.1 SPLOŠNA OPREDELITEV TEMELJNIH PRAVIC IN SVOBOŠČIN

Temeljne človekove pravice so po ustavnopravni teoriji tiste pravice, ki so praviloma urejene z ustavo ter so po vsebini temelj pravne ureditve družbe in države. So individualne pravice, ki gredo človeku kot posamezniku. Človekove pravice v pravnem pomenu pa so s pravnimi pravili urejena upravičenja posameznika do državne oblasti. Vendar pa ni poglavitna značilnost človekove pravice samo upravičenje, ampak tudi njeno pravno varstvo. Običajno pravno varstvo označujemo kot iztožljivost. Pravica posameznika pa preprečuje tudi drugim, posebej državnim organom, poseganje vanjo in s tem tudi njeno kršitev, kar s tega vidika pomeni omejevanje državne oblasti, zlasti pred njeno arbitrarnostjo. Prav zato je zelo pomembno, da so človekove pravice in svoboščine urejene z ustavo kot najvišjim pravnim aktom. Pravno varstvo pravic zagotavljajo redna ter ustavna sodišča, veliko vlogo pri varstvu temeljnih pravic pa imajo varuhi teh pravic (ti. ombudsmani).

Med pravicami in svoboščinami razlikujemo človekove ter državljske pravice. Človekove pravice uživa vsak človek in so neodvisne od njegovega pravnopolitičnega statusa (sem spadajo vse osebne pravice), medtem ko pripadajo državljske pravice le osebam z državljanstvom določene države, ne pa tudi tujcem. Te pravice imenujemo tudi politične pravice, ki pa niso pogojene samo z državljskim statusom, temveč tudi z izpolnitvijo drugih pogojev, npr. volilno pravico, polnoletnostjo ipd. V 13. členu Ustave RS je določeno, da imajo tujci v Sloveniji v skladu z mednarodnimi pogodbami vse pravice, zagotovljene z ustavo in zakoni, razen tistih, ki jih imajo po ustavi ali po zakonu samo državljsani Slovenije.

Vendar pa pojmovno razlikujemo tudi med pravicami in svoboščinami. Njuno razlikovanje izvira iz racionalističnega pojmovanja naravnega prava ter države kot posledice družbene pogodbe. Svoboščine naj bi bile področje suverenosti človeka, ki z družbeno pogodbo ni bilo postavljeno pod varstvo države (na to področje torej država ne bi smela posegati), pravice pa naj bi omogočale človeku nasproti državi pravovarstveni zahtevek, pravico do tožbe in izvršbe. Danes seveda pravice in svoboščine uživajo enako pravno varstvo, zato je v pravnem pomenu svoboščina le sinonim za pravico. Svoboščine pojmujeemo kot pravni status, ki ga posamezniku priznava ustava zoper posege države v njegove temeljne vrednote (življenje, osebno svobodo, dostojanstvo, zasebnost itd.). Pomenijo pravno razmerje države do posameznika (posameznik je neodvisen nasproti državi, ustava pa mu zagotavlja pravno varstvo pred državo), pravice pa pravno razmerje posameznika do države (posameznik je samostojen nasproti državi, ustava pa mu zagotavlja pravne možnosti za sodelovanje pri ugotavljanju javnih zadev). Pojem svoboščina navadno uporabljajo ustave za označitev nekaterih klasičnih osebnostnih ter političnih pravic. (Kaučič in Grad, 2007, str. 92)

2.2 SPLOŠNE DOLOČBE O ČLOVEKOVIH PRAVICAH IN TEMELJNIH SVOBOŠČINAH

V državi je ustava hierarhično najvišji pravni akt in glede na to je funkcija vsake demokratične ter sodobne ustave, da na normativni ravni predvidi in uredi tiste najbolj pomembne vrednote določene družbe oziroma države. Na operativni ravni skrbi za učinkovito uresničevanje ustavnih določb Ustavno sodišče, ki presoja skladnost zakonskih in podzakonskih aktov z ustavo. Slednje skrbi predvsem za to, da posamični predpisi ne posegajo v ustavno varovane človekove pravice in svoboščine. V slovenski ustavi so človekove pravice in svoboščine precej dobro razčlenjene, pri čemer lahko opazimo, da je naš ustavodajalec pri pisanju ustave v znatni meri upošteval nekatere pomembnejše mednarodne dokumente o človekovih pravicah, predvsem Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic. Človekovim pravicam in svoboščinam je v celoti namenjeno drugo poglavje ustave, vendar nekatere najdemo tudi v drugih delih ustave, zlasti v tretjem poglavju o gospodarskih in socialnih razmerjih.

V drugem poglavju Ustave Republike Slovenije so splošne določbe tiste, ki veljajo za vse človekove pravice in temeljne svoboščine, mednje pa uvrščamo tiste določbe, ki urejajo vprašanja z vsebino:

- enakost pred zakonom;
- uresničevanje in omejevanje pravic;
- začasna razveljavitev in omejitev pravic;
- enako varstvo pravic, pravica do pravnega varstva in pravica do sodnega varstva. (Kocjančič, 2003)

Enakost pred zakonom

Enakost pred zakonom je eno izmed temeljnih načel demokratične in pravne države. To načelo pomeni eno od temeljnih ustavnih norm, saj pomeni pravico posameznika do zagotovitve enakosti, tako pri postavljanju kot tudi pri uporabi prava (enakost v zakonu in enakost pred zakonom). Načelo enakosti pomeni skupaj z načelom pravne države in z načelom socialne države udejanjanje načela pravičnosti v Ustavi. Kršitev načela enakosti je pa tudi eden najpogostejših razlogov, na katere se sklicujejo stranke pred Ustavnim sodiščem. Pred zakonom so po ustavi vsi enaki. Vsakomur so v Sloveniji zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino.

Naloga samega zakonodajalca v okviru zakonodajnega zagotavljanja načela enakosti je, da presodi ali/in v kakšnih stvarnih pogledih je dvoje življenjskih področij, dejanskih stanov ali skupin oseb med seboj v tolikšni meri enakih, da je potrebno z zakonom odrediti njihovo enako obravnavanje – ali obratno v primeru različnosti. Vendar pa načelo enakosti ne zavezuje samo zakonodajalca, ampak tudi izvršilno in sodno vejo oblasti. Pri tem gre za enakost v uporabi prava, ki izhaja iz 2. odst. 14. člena Ustave RS, zlasti na področjih, kjer zakonodajalec dopušča upravnim organom možnost prostega preudarka ali interpretacijo in uporabo nedoločenih pravnih

pojmov, ter na področjih pospeševalne uprave (gospodarske subvencije in socialni transferi ter drugi priboljški), kjer je v nekaterih primerih pri delovanju upravnih organov močno zožena ali celo povsem izključena tudi uporaba legalitetnega načela in prav zato ima splošno načelo enakosti velik pomen. To pa pomeni, da je za enaka stvarna razmerja potrebno izbrati enako upravno prakso.

Pri uporabi prava pa velja, da splošno načelo enakosti ni prizadeto, če je podan stvaren razlog za enako oz. neenako obravnavanje. Kršitev je podana le v primeru, če gre za samovoljno obravnavanje, to je tedaj, kadar (gledano z zornega kota pravičnosti) ni neko bodisi enako ali različno obravnavanje niti potrebno niti ni upravičeno ter se ponuja sklep, da temelji na presoji, ki ni stvarno upravičena. (Kocjančič, 2003)

Uresničevanje in omejevanje pravic

Naša ustava določa, da se človekove pravice in temeljne svoboščine uresničujejo neposredno na podlagi ustave. Z zakonom je mogoče predpisati samo način uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, vendar tudi to samo takrat, kadar tako določa ustava, ali če je to nujno zaradi same narave posamezne pravice ali svoboščine. Ustava določa omejitve človekovih pravic in temeljnih svoboščin samo izjemoma, postavlja pa tudi več kriterijev, po katerih lahko zakonodajalec določa način omejevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin (javni red, interesi obrambe države, varnost države, javna varnost itd.). Četrty odstavek opredeljuje posebno človekovo pravico - pravico do sodnega varstva (drugih) človekovih pravic. Človekove pravice in temeljne svoboščine so zasnovane kot pravno zavarovana upravičenja, zato je potrebno, da uživajo ustrezno pravno varstvo. Poseben vidik sodnega varstva človekovih pravic pa pomeni zahteva, da sodišča v postopkih, kjer sama človekova pravica ni predmet spora, upoštevajo vse (procesne in materialne) določbe o človekovih pravicah.

Slovenija je s podpisom ter z ratifikacijo Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin in njenih protokolov sprejela tudi mednarodno pravno varstvo ustreznih pravic in svoboščin. Določbi 1. in 4. odstavka 15. člena pomenita realizacijo zahteve iz Evropske konvencije o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, ki v 1. členu določa, da podpisnice vsakomur, ki sodi v njihovo pristojnost, priznavajo pravice in svoboščine, ki jih določa Konvencija. Iz 5. odstavka 15. člena pa izhaja, da zagotavlja Ustava minimum varstva človekovih pravic. Če katerakoli določba v kateremkoli pravnem aktu, ki velja v Sloveniji, določa širše področje varovanja posamezne človekove pravice ali vsebuje človekovo pravico, ki je Ustava RS ne pozna, je potrebno posamezniku priznati človekovo pravico v tem širšem obsegu. (Kocjančič, 2003)

Začasna razveljavitev in omejitve pravic

Človekove pravice in temeljne svoboščine načeloma uresničujemo v vseh in vsakršnih družbenih razmerah, vendar je po ustavi izjemoma dopustno začasno razveljaviti ali omejiti z ustavo določene človekove pravice in temeljne svoboščine v vojnem ali izrednem stanju. Hkrati pa ustava določa, da se smejo te pravice in svoboščine

razveljaviti ali omejiti le za čas trajanja vojnega ali izrednega stanja, ampak tudi to samo v obsegu, ki ga tako stanje zahteva, in tako, da sprejeti ukrepi ne povzročajo neenakopravnosti, ki bi temeljila le na rasni ali narodni pripadnosti, spolu, jeziku, veri, političnem ali drugem prepričanju, gmotnem stanju, rojstvu, izobrazbi, družbenem položaju ali katerikoli drugi osebni okoliščini. Izredno stanje se po ustavi razglasi, kadar velika in splošna nevarnost ogroža obstoj države, o njegovi razglasitvi ter uvedbi nujnih ukrepov in njihovi odpravi, odloča na predlog vlade državni zbor. Kadar pa se le-ta ne more sestati, odloča o navedenih ukrepih predsednik republike na predlog vlade. Vendar pa po ustavi nekaterih človekovih pravic in temeljnih svoboščin tudi v vojnem in izrednem stanju ni moč razveljaviti. Mednje spadajo: nedotakljivost človekovega življenja, prepoved mučenja, varstvo človekove osebnosti in dostojanstva, domneva nedolžnosti, načelo zakonitosti v kazenskem postopku, pravna jamstva v kazenskem postopku in svoboda vesti. (Kocjančič, 2003)

Enako varstvo pravic, pravica do pravnega varstva in pravica do sodnega varstva

Ustavna določba o enakem varstvu pravic je izhodišče ustavne ureditve pravnega varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Slednja določa, da je vsakomur zagotovljeno enako varstvo njegovih pravic v postopku pred sodiščem in pred drugimi državnimi organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, ki odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih.

V 25. členu Ustave RS je določena ustavna pravica do pravnega sredstva, ki zagotavlja vsakomur pritožbo ali drugo pravno sredstvo proti odločbam sodišč in drugih državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil, s katerimi ti odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih. Na sodbe sodišč in na druge odločbe državnih in lokalnih organov in nosilcev javnih pooblastil, se nanaša pravica do pritožbe ali drugega, na primer izrednega pravnega sredstva (obnove postopka, izredne omilitve kazni, zahteve za varstvo zakonitosti, zahteve za spremembo pravnomočne sodbe, revizije itd.), upravnega spora, ustavne pritožbe itn., seveda če imajo ti pravico odločati o predmetu pravnega varstva.

Vendar pa ustavno pravico do pravnega sredstva dopolnjuje v 23. členu Ustave RS predpisana pravica do sodnega varstva. Ustava daje vsakomur pravico, da o njegovih pravicah in dolžnostih ter o obtožbah proti njemu brez nepotrebnega odlašanja odloča neodvisno, nepristransko in z zakonom ustanovljeno sodišče. Sodi mu lahko samo sodnik, ki je izbran po pravilih, vnaprej določenih z zakonom, in s sodnim redom. Sodne obravnave so javne, pa tudi sodbe se izrekajo javno (24. člen ustave). Izjeme so lahko določene samo z zakonom. (Kocjančič, 2003)

2.3 RAZVRSTITEV IN OPREDELITEV POSAMEZNIH ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN

Glede na prevladujoče tradicionalne delitve človekovih pravic in temeljnih svoboščin razvrstimo pravice in svoboščine po ustavi v naslednje skupine:

- osebnostne pravice in svoboščine,
- politične pravice in svoboščine,
- gospodarske in socialne pravice,

- izobraževalne pravice ter svoboda znanosti in umetnosti,
- posebne pravice narodnih skupnosti in njihovih pripadnikov (Kocjančič, 2003, str. 112).

2.3.1 Osebnostne pravice in svoboščine

Osebnostne pravice in svoboščine so tiste pravice in svoboščine, ki varujejo človekovo telesno in duševno celovitost, njegovo osebnost, dostojanstvo ter zasebnost. V tej skupini je zajeto največje število človekovih pravic in svoboščin, ki jih po tradicionalni klasifikaciji uvrščamo med pravice negativnega statusa. Osebnostne pravice in svoboščine pripadajo vsakemu človeku kot posamezniku in so neločljivo povezane s človekovo osebnostjo. Zato so praviloma individualne pravice.

Osebnostne pravice in svoboščine po Ustavi Republike Slovenije so naslednje: nedotakljivost človekovega življenja (17. člen ustave), prepoved mučenja (18. člen ustave), varstvo osebne svobode (19. člen ustave), odreditev in trajanje pripora (20. člen ustave), varstvo človekove osebnosti in dostojanstva (21. člen ustave), pravica do povračila škode (26. člen ustave), domneva nedolžnosti (27. člen ustave), načelo zakonitosti v kazenskem pravu (28. člen), pravna jamstva v kazenskem postopku (29. člen ustave), pravica do rehabilitacije in odškodnine (30. člen ustave), prepoved ponovnega sojenja o isti stvari (31. člen ustave), svoboda gibanja (33. člen ustave), pravica do osebnega dostojanstva in varnosti (34. člen ustave), varstvo pravic zasebnosti in osebnostnih pravic (35. člen ustave), nedotakljivost stanovanja (36. člen ustave), varstvo tajnosti pisem in drugih občil (37. člen ustave), varstvo osebnih podatkov (38. člen ustave), svoboda vesti (41. člen ustave), prepoved izročitve državljana (47. člen ustave), prepoved spodbujanja k neenakopravnosti in neestrpnosti ter prepoved spodbujanja k nasilju in vojni (63. člen ustave).

2.3.2 Politične pravice in svoboščine

Nosilci političnih pravic in svoboščin so praviloma državljani. Slednje državljanom zagotavljajo sodelovanje in uveljavljanje v javnem političnem življenju. Državljanom zagotavljajo sodelovanje pri oblikovanju, izvajanju ter nadzoru javne oblasti. Po tradicionalni klasifikaciji pravic štejejo politične pravice med pravice in svoboščine aktivnega statusa.

Po Ustavi Republike Slovenije poznamo naslednje politične pravice in svoboščine: svoboda izražanja (39. člen ustave), pravica do zbiranja in združevanja (42. člen ustave), volilna pravica (43. člen ustave), sodelovanje pri upravljanju javnih zadev (44. člen ustave), pravica do peticije (45. člen ustave), pravica do ugovora vesti (46. člen ustave), pravica do popravka in ugovora (40. člen ustave), pravica do pribežališča (48. člen ustave), izražanje narodne pripadnosti (61. člen ustave), pravica do uporabe svojega jezika in pisave (62. člen ustave).

2.3.3 Gospodarske in socialne pravice

Gospodarske in socialne pravice se štejejo med novejšje pravice in so nepogrešljiva sestavina ustav vseh sodobnih demokratičnih in socialnih držav. To pa velja tudi za

našo ustavo, ki je kot eno temeljnih načel določila, da je Slovenija socialna država. Gospodarske in socialne pravice so po ustavi deloma urejene v poglavju o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, deloma pa v tretjem poglavju v obliki gospodarskih in socialnih razmerij. Gospodarske in socialne pravice po tradicionalni klasifikaciji pravic razvrščamo med pravice pozitivnega statusa. Posameznik lahko na njihovi podlagi od države zahteva določeno dejavnost.

Gospodarske in socialne pravice po Ustavi Republike Slovenije so naslednje: pravica do zasebne lastnine in dedovanja (33. člen ustave), svoboda dela (49. člen ustave), pravica do socialne varnosti (50. člen ustave), pravica do zdravstvenega varstva (51. člen ustave), pravice invalidov (52. člen ustave), zakonska zveza in družina (53. člen ustave), pravice in dolžnosti staršev (54. člen ustave), svobodno odločanje o rojstvih otrok (55. člen ustave), pravice otrok (56. člen ustave).

2.3.4 Izobraževalne pravice ter svoboda znanosti in umetnosti

Pravice v zvezi z izobraževanjem, znanostjo, umetnostjo in drugimi ustvarjalnimi dejavnostmi so uvrščene v posebno skupino. Slednje pravice, ki jih označujemo tudi kot kulturno-prosvetne ali kar kulturne pravice, pa tradicionalno spadajo v širši sklop socialnih in gospodarskih pravic, nekateri pa jih tudi uvrščajo k osebnostnim pravicam, ker so vezane na duhovno in smiselno sfero človeka.

Po Ustavi Republike Slovenije so v to skupino uvrščene naslednje pravice: izobrazba in šolanje (57. člen ustave), avtonomnost univerze in drugih visokih šol (58. člen ustave), svoboda znanosti in umetnosti (59. člen ustave), pravice iz ustvarjalnosti (60. člen ustave).

2.3.5 Posebne pravice narodnih skupnosti in njihovih pripadnikov

Ustava ob koncu poglavja o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah ureja varstvo italijanske in madžarske narodne skupnosti ter romske skupnosti. V ustavi sta madžarska in italijanska narodna skupnost označeni kot avtohtoni narodni skupnosti. Ustava pa je priznala poseben položaj in pravice tudi romski skupnosti, vendar ne v enakem obsegu kot italijanski in madžarski skupnosti.

Posebne pravice narodnih skupnosti in njihovih pripadnikov po Ustavi Republike Slovenije so naslednje: posebne pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti v Sloveniji (64. člen ustave) ter položaj in posebne pravice romske skupnosti v Sloveniji (65. člen ustave).

3 SVET EVROPE

3.1 PREDSTAVITEV SVETA EVROPE

Vsaka evropska država lahko postane članica Sveta Evrope pod pogojem, da sprejema načelo vladavine prava in jamči človekove pravice in temeljne svoboščine vsakomur, ki je pod njeno oblastjo.

Svet Evrope je 5. maja leta 1949 ustanovilo 10 držav (Belgija, Danska, Irska, Italija, Francija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Švedska, Združeno kraljestvo), v avgustu 1949 pa sta se jim pridružili še Grčija ter Turčija. V Svetu Evrope je danes 47 držav članic: Islandija in Nemčija (1950), Avstrija (1956), Ciper (1961), Švica (1963), Malta (1965), Portugalska (1976), Španija (1977), Lihtenštajn (1978), San Marino (1988), Finska (1989), Madžarska (1990), Poljska (1991), Bolgarija (1992), Estonija, Litva, Slovenija, Češka republika, Slovaška, Romunija (1993), Andora (1994), Latvija, Albanija, Moldavija, Ukrajina, Makedonija (1995), Rusija in Hrvaška (1996), Gruzija (1999), Armenija in Azerbajdžan (2001), Bosna in Hercegovina (2002), Srbija (2003), Monako (2004) ter Črna Gora (2007).

Status opazovalca imajo države:

Sveti sedež (07. 03. 1970), Združene države Amerike (10. 01. 1996), Kanada (29. 05. 1996), Japonska (20. 01. 1996) in Mehika (01. 12. 1999) imajo status opazovalca v Odboru ministrov Sveta Evrope.

Izrael (02. 12. 1957), Kanada (28. 05. 1997) in Mehika (04. 11. 1999) pa imajo opazovalce iz nacionalnih parlamentov v Parlamentarni skupščini.

Kandidatka za vstop: Belorusija (12. 3. 1993)

3.2 TEMELJNI CILJI SVETA EVROPE

Mednarodno organizacijo Svet Evrope največkrat zamenjujemo z EU. Prav tako se pripisuje pravnemu redu Evropske unije tudi najpomembnejša izmed konvencij, sprejetih v okviru Sveta Evrope, Konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah.

Temeljni cilj delovanja Sveta Evrope je na prvem mestu varovati človekove pravice, pluralistično demokracijo ter pravno državo. To predvsem poudarja Svet Evrope v svojih publikacijah, ki jih izdaja.

Neposredna zasluga Sveta Evrope je, da ta načela niso več samo izhodišče za delovanje desetih ustanovnih članic iz konca 40. let prejšnjega stoletja, temveč so na začetku tretjega tisočletja to močno prevladujoča načela in kriteriji za presojo demokratičnosti delovanja vseh (evropskih) držav. Seveda tudi Slovenije. 3. a-člen

Ustave Republike Slovenije, sprejet leta 2003 in namenjen izhodiščem za vključevanje Slovenije v mednarodne organizacije, določa, da lahko Slovenija izvrševanje dela svojih suverenih pravic prenese na mednarodne organizacije, ki temeljijo na spoštovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, demokraciji in načelu pravne države (in vstopa v obrambne zveze z državami, ki temeljijo na spoštovanju teh vrednot). Podobnost med obema formulacijama je presenetljiva in govori o pomenu članstva Slovenije v Svetu Evrope. (Ribičič, 2007, str. 18)

3.3 ORGANIZACIJA SVETA EVROPE

Med najpomembnejše organe Sveta Evrope spadajo:

- Parlamentarna skupščina,
- Odbor ministrov,
- Kongres lokalnih in regionalnih skupnosti ter
- Evropsko sodišče za človekove pravice.

3.3.1 Parlamentarna skupščina Sveta Evrope

Parlamentarna skupščina Sveta Evrope šteje 315 članov, prav tako je toliko tudi njihovih namestnikov in 18 opazovalcev. Sestavljajo jo predstavniki iz 46 držav članic Sveta Evrope. Slednje so v skupščini zastopane z najmanj dvema in z največ 18 predstavniki. Slovenija ima v skupščini tri predstavnike in tri namestnike. Člani in namestniki imajo enake pravice in dolžnosti v skupščini in delovnih telesih. Državam članicam so prepuščene volitve predstavnikov, pri čemer mora sestava predstavnikov in namestnikov odražati sestavo nacionalnega parlamenta (obvezna je zastopanost opozicije ter zastopanost žensk). V Sloveniji se v državnem zboru opravijo volitve članov in namestnikov za Parlamentarno skupščino Sveta Evrope.

Parlamentarna skupščina Sveta Evrope ima svojega predsednika (običajno opravlja to funkcijo tri leta), generalnega sekretarja ter dvajset podpredsednikov. Urad (biro) Parlamentarne skupščine, odgovoren za koordiniranje delovanja skupščine in njenih delovnih teles ter za pripravljanje in vodenje zasedanj skupščine in njenih delovnih teles, sestavljajo funkcionarji skupščine, njenih političnih skupin in najpomembnejših delovnih teles. V svojih člankih ter nastopih na mednarodnih konferencah in v izjavah za javnost predsednik skupščine večkrat komentira aktualna dogajanja ter opozarja stališča Sveta Evrope v zvezi z njimi.

Sedežni red članov v Parlamentarni skupščini temelji na abecedi in ne na predstavništvu držav ali političnih skupin, ki delujejo v okviru skupščine. Konec leta 2006 je bilo pet političnih skupin:

- socialistična skupina (šteje 191 članov),
- skupina Evropske ljudske stranke (šteje 181 članov),
- liberalno – demokratična skupina (šteje 98 članov)
- demokratska skupina (šteje 84 članov),
- skupina Združene evropske levice (šteje 32 članov),
- 37 članov skupščine pa ne pripada nobeni od političnih skupin.

Parlamentarna skupščina ima matične (stalne odbore), ki imajo od 50 do 82 članov terčasne (ad hoc) odbore, ki delujejo kot njena delovna telesa, za zaprtimi vrati, za njihovo sklepčnost pa zadošča 1/3 prisotnost njihovih članov.

Redna zasedanja so v Strasbourgu, praviloma štirikrat letno po teden dni. Funkcije Parlamentarne skupščine so pretežno posvetovalne narave, čeprav se postopoma krepi njen vpliv na delovanje odbora ministrov. Skupščina sprejema vsebinske odločitve v obliki priporočil Odboru ministrov in resolucij, o proceduralnih vprašanjih pa odloča s sklepi. Poleg tega sprejema tudi mnenja, s katerimi skuša vplivati na vsebino konvencij, ki jih sprejema Odbor ministrov. Z 2/3 večino odloča skupščina o najpomembnejših vprašanjih, medtem ko je pri kadrovskih odločitvah potrebna navadna absolutna večina v prvem ter relativna v drugem krogu glasovanja. Skupščina in Odbor ministrov sta za medsebojno sodelovanje ustanovila odbor, ki je sestavljen paritetno in ga vodi predsednik skupščine. V pravici članov skupščine, da zastavljajo ustna in pisna vprašanja Odboru ministrov, se kaže okrepitev vloge skupščine.

Primer enega izmed priporočil Odboru ministrov, ki jih je sprejela Parlamentarna skupščina 21. novembra 2006: V Priporočilu št. 1776 Parlamentarna skupščina opozarja na škodljive posledice lova na tjujnje, katere lovijo na zelo krute načine. Ker spada Evropa med največje odjemalce proizvodov iz tjujnjev, skupščina opozarja na to ter se sklicuje na pozitivne primere prepovedi v ZDA in Mehiki ter na direktivo EU v zvezi s tem. Skupščina Odboru ministrov predlaga, da krute oblike lova prepove, okrepi nadzor nad lovom ter se zavzema za humane oblike opazovalnega lova namesto ubijanja. (Ribičič, 2007)

3.3.2 Odbor ministrov Sveta Evrope

Je organ, ki sprejema zavezujoče odločitve v imenu Sveta Evrope.

Odbor ministrov je medvladno telo, ki je sestavljeno iz zunanjih ministrov držav članic. Zunanje ministre lahko nadomeščajo njihovi namestniki, ki imajo status diplomatskega predstavnika države članice ter prebivajo v Strasbourgu. Sestanki Odbora ministrov ne potekajo pred očmi javnosti, z javnostjo pa komunicirajo prek obvestil za javnost.

Predsedujoči v Odboru ministrov se menja na šest mesecev.

Najpomembnejša naloga Odbora ministrov je sprejemati mednarodne sporazume (konvencije), ki jih potem podpišejo in ratificirajo države članice. Odbor je odgovoren tudi za dialog z državami članicami, katerim s priporočili svetuje dograjevanje njihove pravne ureditve. Pri tem gre za pravno nezavezujoče odločitve (izjema je Konvencija). Države članice se same odločajo, ali bodo ratificirale posamezno konvencijo ter spoštovale priporočila Odbora ministrov. Odbor ministrov tudi sprejema proračun organizacije, vloga Parlamentarne skupščine pa se pri pripravi in sprejemanju proračuna postopno krepi s tem, da se pred dokončnim sprejemom proračuna Odbor ministrov posvetuje s skupščino.

Od uveljavitve Protokola št. 11 h Konvenciji skrbi Odbor ministrov za uresničevanje sodb Sodišča. To naredi tako, da preveri, ali je prizadeta država plačala prisojeno pravično zadoščenje ter stroške in ali je izpolnila druge obveznosti, ki izhajajo iz sodbe Sodišča. Če Odbor ministrov oceni, da sodba še ni v celoti uresničena, lahko sprejme vmesno resolucijo o tem. Kadar pa oceni, da je prizadeta država storila vse, kar je v njenih zmožnostih, takrat pa Odbor ministrov sprejme sklepno poročilo, v katerem to tudi ugotovi.

Pred dokončnim sprejemom konvencije, ki gre nato v podpis in ratifikacijo državam članicam, Odbor ministrov najprej obravnava mnenje Parlamentarne skupščine, nato pa besedilo izglasuje z 2/3 večino prisotnih predstavnikov, ki mora biti ob enem večina vseh članov Odbora ministrov. V nekaterih primerih, ki jih je vse manj, je predpisano soglasje vseh predstavnikov držav članic. (Ribičič, 2007, str. 117)

Odbor ministrov je z Resolucijo 14. junija 2006 Slovenijo opozoril na težave v zvezi z diskriminacijo in s socialno izključenostjo Romov, premajhno skrbjo zlasti za tiste manjšine, ki izvirajo iz območja nekdanje Jugoslavije, ter na reševanje problema izbrisanih.

3.3.3 Kongres lokalnih in regionalnih oblasti

Nastal je leta 1994 iz Stalne konference Sveta Evrope za področje lokalne samouprave. Kongres lokalnih in regionalnih oblasti je organ, katerega temeljna naloga je skrbeti za izvajanje evropske listine lokalne samouprave iz leta 1985. Ta listina predstavlja glede na raznolikost izročil in posebnosti lokalne samouprave v različnih delih Evrope poseben dosežek Sveta Evrope.

Po številčnosti je Kongres lokalnih in regionalnih oblasti enako obsežen kot Parlamentarna skupščina, le da je organiziran dvodomno, in sicer iz zbora lokalnih ter iz zbora regionalnih skupnosti. Je pomemben organ, ki deluje znotraj Sveta Evrope in nekateri mu pripisujejo značaj njegove specializirane organizacije.

Kongres je usmeril posebej veliko prizadevanj v pomoč in svetovanje nekdanjim socialističnim državam pri vzpostavljanju evropskih standardov organiziranja in delovanja lokalne samouprave. Kar zadeva Slovenijo, je Kongres leta 2001 po obisku njegovih izvedencev v Sloveniji zavzel kritična stališča do izvedene reforme lokalne samouprave ter tako opozoril na nevarnost pretiranega drobljenja lokalnih skupnosti in se zavzel za večjo finančno samostojnost lokalnih skupnosti.

3.3.4 Evropsko sodišče za človekove pravice

Uvodoma naj poudarim, da nobena država ne more postati članica Sveta Evrope, če ne ratificira Konvencije in se ne zaveže, da bo spoštovala odločitve Sodišča. Evropsko sodišče za človekove pravice je najpomembnejši organ Sveta Evrope in je bil ustanovljen na podlagi Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, z dodatnim protokolom št. 11.

Podrobneje bom Evropsko sodišče za človekove pravice predstavila v četrtem poglavju.

3.4 EVROPSKA KOMISIJA ZA ČLOVEKOVE PRAVICE

Evropsko komisijo za človekove pravice (v nadaljevanju Komisijo) je ustanovil Svet Evrope v skladu s Konvencijo. Evropsko sodišče za človekove pravice in Komisija sta bila t. i. strasburška organa, ki sta bila namenjena zagotavljanju spoštovanja konvencijskih pravic. Namen slednjega varovalnega mehanizma je v tem, da posameznikom zagotavlja, da v njem uveljavlja varstvo svojih pravic, kadar meni, da so mu bile z ravnanji državnih organov te pravice kršene. Konvencija je po prvotni ureditvi določila odločanje o pritožbah (individualnih) v dveh fazah. Tako je bila posamezniku zagotovljena pravica, da vložijo pritožbo na Komisijo, ki je najprej odločala o obstoju procesnih predpostavk. Če so bile procesne predpostavke podane, je Komisija poskusila doseči mirno rešitev spora, v nasprotnem primeru pa je izdala poročilo ter v njem opredelila lastno stališče o kršitvi konvencijskih pravic. Nato je imela Komisija ali katera od udeleženi države možnost, da zadevo predloži v dokončno meritorno odločitev Sodišču.

Posebnost prejšnjega dvofaznega odločanja o pritožbah je bila, da je posameznik sicer imel pravico predložiti zadevo Komisiji, vendar pa ni mogel predložiti zadeve tudi v dokončno meritorno odločitev Sodišču, saj je slednje lahko storila le Komisija ali prizadeta država. Protokol št. 9, ki je začel veljati leta 1994, je uveljavil delen odstop od te ureditve in tako omogočil tudi posamezniku, da je zadevo predložil Sodišču, če je šlo za pritožbo zoper državo, ki je ta protokol ratificirala.

Visoke države pogodbenice so tako z namenom, da bi izboljšale ter pospešile odločanje, saj je število pritožb močno naraščalo, sprejele 11. Protokol, ki predstavlja doslej največjo reformo obstoječega varovalnega mehanizma. Protokol je odpravil dvojnost postopkov, ukinil Evropsko komisijo za človekove pravice ter ustanovil novo, stalno in enostopenjsko Evropsko sodišče za človekove pravice, ki je začelo z delom 1. 11. 1998. (Pavčnik, Mavčič, 2000)

3.5 PRISPEVEK SVETA EVROPE K VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC

Cilj Sveta Evrope, ki je opredeljen tudi v 1. členu njegovega statuta, je razvijati tesnejšo povezanost med evropskimi državami ter vzpodbujati ekonomski in socialni razvoj. Pri tem izhaja iz skupnih moralnih in duhovnih vrednot, na katerih temelji osebna ter politična svoboda in vladavina prava, brez katerih ni mogoče uresničiti resnične demokracije. Tako si je Svet Evrope že v statutu postavil temeljno nalogo, ki temelji na organiziranem varstvu ter razvoju človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Da bi to nalogo tudi izpolnil, je Svet Evrope leta 1950 sprejel Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter kasneje tudi razvil vrsto dejavnosti ter sprejel veliko število različnih aktov, ki naj bi na različnih področjih prispevali k odpravljanju vzrokov za kršitev človekovih pravic ter k utrjevanju tistih vrednot, ki si jih je kot smisel svojega obstoja in delovanja postavil Svet Evrope.

Tako je že prej omenjena Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin osrednji in nedvomno najpomembnejši dosežek Sveta Evrope pri uresničevanju njegovega temeljnega cilja, t. j. varovanja človekovih pravic. Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin je bila podpisana 4. novembra 1950 v Rimu, in sicer osemnajst mesecev po podpisu statuta Sveta Evrope. Do odločitve, da je sprejem takšne Konvencije nujen, je prišlo precej hitro, zlasti v primerjavi z dolgotrajnimi postopki, ki so bili kasneje značilni za njeno dopolnjevanje.

Vendar pa je Svet Evrope na področju človekovih pravic sprejel tudi druge dokumente, ki pa se zaradi poudarjanja pomembnosti Konvencije zdijo bistveno manj opazni. Tako po vsebinski plati Konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin dopolnjuje **Evropska socialna listina**, ki je bila podpisana 18. oktobra v Torinu, veljati pa je začela 26. februarja 1965. Listina zajema posameznikove pravice na socialno-ekonomskem področju, hkrati pa določa tudi širok program socialne politike, ki naj bi ga uveljavljale članice Sveta Evrope. Listina določa mednarodni nadzor nad njenim izvrševanjem. Tako morajo države Evropskemu odboru za socialne pravice redno pošiljati poročila o upoštevanju določb te listine. Socialna listina je bila tudi večkrat dopolnjena s protokoli: leta 1988, 1991, 1995 ter leta 1996 z nekaterimi novimi socialno-ekonomskimi pravicami. Protokol iz leta 1995 je predvidel tudi možnost kolektivne pritožbe, ki omogoča tako organizacijam delavcev kot delodajalcev, pa tudi nevladnim organizacijam, da se ob domnevnih kršitvah Socialne listine pritožijo na Evropski obor za socialne pravice.

Konvencija o preprečevanju mučenja ali nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja je bila sprejeta leta 1987, veljati pa je začela leta 1989 (dopolnjena je bila leta 1993). Ta Konvencija pomeni dopolnitev varstva, ki ga Evropska konvencija o človekovih pravicah zagotavlja v svojem 3. členu. Evropski odbor za preprečevanje mučenja v državah članicah obiskuje zapore, policijske postaje, vojašnice, psihiatrične bolnišnice in zavode za mladoletne prestopnike ter tako ugotovi, kako ravnajo s pridržanimi osebami. V poročilu nato strne svoje ugotovitve, na katerega mora država članica odgovoriti v določenem roku.

Svet Evrope je leta 1995 sprejel **Okvirno konvencijo o varstvu narodnih manjšin**, ki je začela veljati 1. februarja 1998. Države pogodbenice Konvencija zavezuje, da s svojo zakonodajo zagotovijo pripadnikom manjšin enakost pred zakonom, da omogočijo ohranjanje in razvijanje njihove kulture, manjšinskih jezikov, tradicij itn. Države pogodbenice morajo Odboru ministrov poročati kako izpolnjujejo obveznosti iz Konvencije.

Evropska konvencija o uresničevanju pravic otrok je bila sprejeta leta 1996, veljati pa je začela leta 2000. Namen te Konvencije je zavarovati pravice ter interese otrok. Stalni odbor je predviden za spremljanje uresničevanja Konvencije.

Konvencija o človekovih pravicah v biomedicini je začela veljati v letu 1999. Konvencija določa človekove pravice v zvezi z uporabo biomedicinskih dosežkov in prepovedi zlorabe biološkega ter medicinskega napredka. Evropska konvencija o

državljanstvu, ki poskuša olajšati pridobitev državljanstva in ponovno vključitev v prvotno državljanstvo, je začela veljati leto kasneje, t. j. leta 2000.

V okviru prizadevanj Sveta Evrope za varstvo človekovih pravic, je nastala še vrsta deklaracij, priporočil in konvencij. Vendar pa so omembe vredna prizadevanja za odpravljanje in preprečevanje rasizma ter drugih oblik nestrpnosti; za doseganje enakopravnosti med spoloma; za zaščito beguncev in iskalcev pribežališča; za razvijanje svobode izražanja in obveščanja; za varstvo osebnih podatkov; za varstvo okolja; za krepitev boja proti tistim ravnanjem, ki še posebej ogrožajo človekove pravice, kot so korupcija, organizirani kriminal, pranje denarja itn. (Perenič, 2002, 2004)

4 EVROPSKA KONVENCIJA O ČLOVEKOVIH PRAVICAH IN TEMELJNIH SVOBOŠČINAH IN PROTOKOLI K NJEJ

Kakor je Evropsko sodišče za človekove pravice najpomembnejši organ Sveta Evrope, tako je Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah njegova najpomembnejša konvencija.

Temeljni namen Evropske Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin je zavarovati ter razvijati vrednote in ideale demokratične družbe, pri čemer nosi odgovornost za varstvo človekovih pravic vsaka država pogodbenica posamezno ter obenem kolektivno vse države pogodbenice. Konvencija je sestavljena iz dveh delov: v prvem delu so zajete določbe o pravicah in temeljnih svoboščinah (dopolnjene z nekaterimi protokoli), v drugem, organizacijsko-postopkovnem delu, pa je urejeno varstvo s Konvencijo določenih pravic.

V Konvenciji so zajete le tiste pravice, ki jih lahko posameznik uveljavlja v ustreznih sodno-pravno varstvenih postopkih. Določbe o pravicah pa lahko naprej razdelimo v tiste, ki vsebujejo splošne določbe o pravicah (na primer prepoved diskriminacije, pravica do učinkovitega pravnega sredstva, načelo zakonitosti v kazenskem pravu itn.), določbe, ki zagotavljajo in urejajo absolutne pravice, ki jih v nobenih razmerah ni mogoče omejevati ali razveljaviti (sem sodijo pravica do življenja, prepoved mučenja ter nečloveškega in ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, prepoved suženjstva in prisilnega dela ter spoštovanje načela zakonitosti v kazenskem pravu), določbe, ki varujejo človekovo svobodo in varnost (zlasti pravice oseb, ki jim je odvzeta prostost), pravice, ki jih more zagotoviti sodno varstvo (pravica do poštenega sojenja, do odločanja v razumnem roku, pravice obdolžencev itn.), določbe o osebnostnih pravicah (pravice do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja) ter pravice posameznika v odnosu do drugih oziroma do družbene skupnosti (svoboda mišljenja, vesti in vere, svoboda govora, pravica zbiranja in združevanja).

Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin je bila sprejeta 4. novembra 1950. leta v Odboru ministrov Sveta Evrope. Na tem mestu je povzeta vsebina Konvencije, kot je bila spremenjena in dopolnjena s Protokolom št. 11 in kot je začela veljati 1. februarja 1998. leta. V Sloveniji je Konvencija začela veljati 28. junija 1994. leta. Velja pa upoštevati, da se protokoli delijo v dve vrsti. **Prva vrsta** so protokoli, ki spreminjajo Konvencijo in jih morajo sprejeti vse države članice Sveta Evrope, da bi začeli veljati. Takšna sta bila na primer Protokol št. 11, ki je vzpostavil Sodišče, kot obstaja danes (ta Protokol je potreboval več kot tri leta, da so ga ratificirale vse države članice, in sicer od 11. maja 1994 do oktobra 1997) ter Protokol št. 14, ki skuša okrepiti učinkovitost delovanja Sodišča (ta je bil odprt za podpisovanje leta 2004 in so ga do decembra 2006 podpisale vse države članice, ratificirala pa ga doslej ni le še Rusija). **Druga vrsta** protokolov so protokoli, ki dopolnjujejo Konvencijo in začnejo veljati, ko jih ratificira določeno število držav (5, 7

ali 10 držav). Takšna sta na primer protokola št. 6 in št. 13 h Konvenciji o smrtni kazni. (Ribičič, 2007, str. 124)

Cilj Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin je zagotoviti širše varstvo ter nadaljnji razvoj človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

V Preambuli h Konvenciji je poudarjen pomen Splošne deklaracije človekovih pravic (razglasila jo je Generalna skupščina Združenih narodov, dne 10. decembra leta 1948) za splošno in učinkovito priznavanje in spoštovanje v njej razglašeni pravic in svoboščin. Preambula tudi poudarja, da so temeljne svoboščine podlaga, na katerih temeljita pravičnost in mir v svetu in ki jih je mogoče najbolje zavarovati na eni strani z dejansko politično demokracijo in na drugi strani s skupnim razumevanjem in spoštovanjem človekovih pravic, od katerih so te svoboščine odvisne.

V **1. členu** (obveznost spoštovanja človekovih pravic) Konvencija poudarja, da z njo podpisnice vsakomur, ki sodi pod njihovo jurisdikcijo, priznavajo tiste pravice in svoboščine, ki so opredeljene v tej Konvenciji.

Vsakdo ima pravico do življenja, se glasi materija **2. člena** Konvencije, ki ob enem določa, v katerih primerih lahko pride do odvzema življenja, ne da bi bila pri tem kršena pravica do življenja (obramba pred nezakonitim nasiljem, preprečitev bega osebi, ki ji je bila zakonito odvzeta prostost, odvzem življenja pri dejanjih, ki so potrebna zaradi zadušitve upora ali vstaje).

Da mora biti pravica do življenja v državah članicah učinkovito varovana, izhaja že iz sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice. Gre za eno najpomembnejših pravic iz Konvencije, ki je ni mogoče razveljaviti niti v primeru uvedbe izrednih razmer. Evropsko sodišče za človekove pravice je namenilo posebno pozornost primerom, ko je do smrti v sumljivih okoliščinah prišlo v priporu, zaporu ali v drugih primerih, ko je bila žrtev v rokah oziroma pod nadzorstvom državnih represivnih organov.

V **3. členu** Konvencije je določeno: »Nikogar se ne sme mučiti ali z njim nečloveško ali ponižujoče ravnati ali ga kaznovati«.

S problemom mučenja se že dolgo časa ukvarjajo tako v Organizaciji združenih narodov kot na podlagi posebne konvencije tudi v Svetu Evrope, ko prek posebnega telesa organizirajo obiske zaporov ter drugih prostorov, v katerih so zaporniki in priporniki.

Z vprašanjem kršitev 3. člena Konvencije se je v številnih primerih ukvarjalo Evropsko sodišče za človekove pravice. Iz sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice izhaja, da je prepoved mučenja absolutna in da mučenja, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja ni mogoče z ničemer opravičiti.

V **4. členu** Konvencija prepoveduje suženjstvo ter prisilno delo. Ta člen prepoveduje, da bi kogarkoli držali v suženjstvu ali v podložnosti. Prav tako pa ni mogoče od nikogar zahtevati, naj prisilno opravlja delo ali kot obvezno delo. Vendar pa 4. člen določa tudi izjeme, ki ne pomenijo kršitve prepovedi prisilnega ali obveznega dela. V njem je tako opredeljeno, da pojem prisilno ali obvezno delo v zvezi s tem členom ne

vključuje dela, ki se zahteva pri rednem prestajanju zapora v skladu z določbami 5. člena Konvencije ali med pogodnim odpustom s prestajanja zaporne kazni, katerekoli službe vojaške narave, službe, ki jo zahtevajo namesto obveznega služenja vojske v državah, v katerih je ugovor vesti dopusten, službe, ki je nekomu dodeljena ob nevarnosti ali ob nesreči, ko je ogroženo življenje ljudi ali blaginja skupnosti ter del ali služb, ki so sestavni del običajnih državljanskih dolžnosti.

Pravico do svobode in varnosti določa Konvencija v svojem **5. členu**. V njem je natančno določeno, v katerih primerih je mogoče v postopku, ki je predpisan z zakonom, posamezniku odvzeti prostost. Konvencija pa določa poleg tega tudi minimalna jamstva, ki jih uživa vsakdo, ki mu je bila prostost odvzeta. V tem členu Konvencije pa je določeno tudi, da ima vsakdo, ki mu je bila prostost odvzeta, pravico, da mu sodijo v razumnem roku ali da ga izpustijo. Vsakdo, ki mu je bila vzeta prostost, ima prav tako pravico začeti postopek, v katerem bo sodišče hitro odločilo o zakonitosti odvzema prostosti. Konvencija izrecno določa pravico do odškodnine za tistega, ki je bil žrtev odvzema prostosti, ki ni bila v skladu z določbami 5. člena Konvencije.

V **6. členu** določa Konvencija pravico do poštenega sojenja, kar pomeni, da ima vsakdo pravico, da o njegovih civilnih pravicah in obveznostih ali o kakršnihkoli kazenskih obtožbah zoper njega, pravično in javno ter v razumnem roku odloča neodvisno in nepristransko, z zakonom ustanovljeno sodišče. Poleg tega govori 6. člen Konvencije še o javnosti sojenja, domnevi nedolžnosti in o minimalnih jamstvih, ki jih ima obtoženec v kazenskem postopku. Tako je v njem opredeljeno, da ima tisti, ki je obdolžen kaznivega dejanja pravico, da ga takoj in nadrobno seznanijo v jeziku, ki ga razume, z bistvom in vzroki obtožbe, ki ga bremeni; da ima primeren čas in možnosti za pripravo svoje obrambe; da se brani sam ali z zagovornikom po lastni izbiri ali če ima dovolj sredstev za plačilo zagovornika, da ga dobi brezplačno, če to zahtevajo interesi pravičnosti; da zaslišuje oziroma zahteva zaslišanje obremenilnih prič ter da doseže navzočnost in zaslišanje razbremenilnih prič, ob enakih pogojih kot veljajo za razbremenilne priče in da ima brezplačno pomoč tolmača, če ne razume ali ne govori jezika, ki se uporablja pred sodiščem.

Na 6. člen Konvencije se nanaša največ sodb Evropskega sodišča za človekove pravice, pet in celo do desetkrat več, kot na druge najpomembnejše določbe Konvencije. Cilj 6. člena Konvencije ter sodne prakse Sodišča je, da ne glede na vse razlike in posebnosti v izročilih, ureditvah in delovanju sodišč v 46 državah Sveta Evrope doseže spoštovanje minimalnih standardov varstva procesnih pravic in jamstev oziroma obsodb držav članic v vseh primerih, ko pride do kršitve teh minimalnih standardov.

7. člen Konvencije določa načelo zakonitosti v kazenskem postopku (ni kazni brez zakona). Pomen tega načela je, da ne sme biti nihče obsojen za dejanje, ki ni bilo določeno kot kaznivo dejanje v času, ko je bilo to dejanje storjeno. Prav tako pa se ne sme izreči strožja kazen od tiste, ki jo je bilo mogoče izreči v času, ko je bilo kaznivo dejanje storjeno. V drugem odstavku 7. člena pa je določena izjema, ki dopušča kaznovanje oseb za dejanje, ki z nacionalnim pravom niso bila določena kot

kazniva dejanja v času njihove storitve, so pa kazniva po splošnih pravnih načelih, ki jih priznavajo civilizirani narodi.

Konvencija določa pravico do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja v svojem **8. členu**. Vsakdo ima pravico do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja, svojega doma in dopisovanja. Konvencija poudarja, da se javna oblast ne sme vmešavati v izvrševanje te pravice, razen v primerih, ko je to nujno potrebno zaradi državne varnosti, javne varnosti ali ekonomske blaginje države, zato da se prepreči nered ali kriminal, zavaruje zdravje ali morala ali zato, da se varujejo pravice in svoboščine drugih ljudi.

9. člen Konvencije določa svobodo misli, vesti in veroizpovedi. Vsakdo ima pravico do svobode misli vesti in veroizpovedi. Ta pravica vključuje svobodo spremembe vere ali prepričanja ter svobodno, zasebno ali javno izražanje vere ali prepričanja. V drugem odstavku tega člena je določeno, v katerih primerih je mogoče to svoboščino omejiti. Slednje pa je mogoče samo z zakonom, in če je to v demokratični družbi nujno zaradi javne varnosti, varstva javnega reda, zdravja ali morale ter zaradi varstva pravic in svoboščin drugih ljudi.

V **10. členu** določa Konvencija svobodo izražanja. Ta pravica obsega svobodo mišljenja ter sprejemanja in sporočanja obvestil in idej brez vmešavanja javne oblasti ter ne glede na meje. Ta člen ne preprečuje državam, da zahtevajo dovoljenje za delo radijskih, televizijskih in kinematografskih podjetij. Drugi odstavek tega člena pa poudarja dolžnosti in odgovornosti posameznikov, zaradi katerih je svoboda izražanja lahko podvržena omejitvam, določenim z zakonom, če so nujne v demokratični družbi zaradi varnosti države, ozemeljske celovitosti, javne varnosti, preprečevanja neredov ali kriminala, za zavarovanje zdravja ali morale, za zavarovanje ugleda in pravic drugih ljudi, za preprečitev razkritja zaupnih informacij ali za zavarovanje avtoritete in neodvisnosti sodstva.

Konvencija v **11. členu** določa svobodo zbiranja in združevanja. Vsakdo ima pravico, da mirno zboruje in se svobodno združuje, vključno s pravico do ustanavljanja sindikatov. Samo z zakonom je mogoče omejiti izvrševanje te svoboščine, če je to nujno v demokratični družbi zaradi državne ali javne varnosti, za preprečitev neredov ali zločinov, za zaščito zdravja ali morale ali za zavarovanje pravic in svoboščin drugih ljudi. Drugi odstavek tega člena pa dopušča omejitve pri izvrševanju te svoboščine za pripadnike oboroženih sil, policije ali državne uprave, vendar morajo biti te omejitve določene z zakonom.

V **12. členu** Konvencije je določena pravica do poroke. Moški in ženske, zreli za zakon, imajo pravico skleniti zakonsko zvezo in ustanoviti družino v skladu z domačimi zakoni, ki urejajo uveljavljanje te pravice.

Konvencija v **13. členu** določa pravico do učinkovitega pravnega sredstva. Vsakdo, čigar pravice in svoboščine, ki so določene z Konvencijo, so kršene, ima pravico do učinkovitih pravnih sredstev pred domačimi oblastmi, in to tudi, če je kršitev storila uradna oseba pri opravljanju uradne dolžnosti.

V **14. členu** Konvencije prepoveduje diskriminacijo. Uživanje pravic in svoboščin je zagotovljeno vsem ljudem brez razlikovanja glede na spol, raso, barvo kože, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodnost ali socialni izvor, pripadnost narodni manjšini, lastnino, rojstvo ali kakšne druge okoliščine.

Konvencija v **15. členu** določa, da je mogoče začasno omejiti pravice v primeru izrednega stanja. Konvencija določa, da lahko vsaka država članica sprejme ukrepe med vojno ali ob kakšni drugi splošni nevarnosti, ki ogroža državo, in s temi ukrepi začasno razveljavi svoje obveznosti iz Konvencije v strogo omejenem obsegu, ki ga terjajo izredne razmere, ob pogoju, da ti ukrepi niso v nasprotju z njenimi drugimi obveznostmi po mednarodnem pravu. Konvencija podobno kot Ustava Republike Slovenije določa, da v izrednem stanju ni mogoče omejiti nekaterih temeljnih pravic in svoboščin. Tako ni mogoče začasno razveljaviti 2. člena (pravica do življenja), 3. člena (prepoved mučenja), prvega odstavka 4. člena (prepoved držati koga v suženjstvu ali v podložnosti) in 7. člena (načelo zakonitosti v kazenskem postopku) Konvencije. Vsaka država, ki uporabi pravico do razveljavitve, mora generalnega sekretarja Sveta Evrope celovito seznaniti z ukrepi, ki jih je sprejela, in z razlogi zanje. Prav tako pa mora obvestiti generalnega sekretarja Sveta Evrope tudi o tem, kdaj so ti ukrepi prenehali veljati in od kdaj veljajo zopet v celoti določbe Konvencije.

Konvencija v **16. členu** dopušča, da pride do omejitev političnih svoboščin tujcev. Nobene določbe iz 10., 11. in 14. člena ni mogoče šteti za določbo, ki bi preprečevala visokim pogodbenim strankam, da določajo omejitve za politično delovanje tujcev.

V **17. členu** Konvencija prepoveduje zlorabo pravic, kot so določene v njej. Nobene določbe Konvencije ni mogoče razlagati tako, kot da vsebuje za katerokoli državo, skupino ali posameznika pravico do kakršnekoli dejavnosti ali dejanja, ki je usmerjeno h kršenju katerihkoli pravic in svoboščin, ki so v Konvenciji določene, ali k njihovem omejevanju v večjem obsegu, kot je v Konvenciji določeno.

Konvencija v **18. členu** določa omejitve uporabe restrikcij pravic. Omejitve pravic in svoboščin, ki jih Konvencija dopušča, ni mogoče uporabiti za namene, ki bi bili drugačni od predpisanih.

19. do 51. člen (drugi del Konvencije) govori o položaju in delovanju Evropskega sodišča za človekove pravice.

4.1 PROTOKOL ŠT. 1 H KONVENCIJI

Protokol št. 1 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki je bil sprejet 20. marca 1952 in je bil v Republiki Sloveniji uveljavljen 28. junija 1994, je katalog človekovih pravic in svoboščin razširil z uvedbo varstva pravice do lastnine, pravice do izobrazbe ter pravice do svobodnih volitev. Protokol je stopil v veljavo 18. maja 1954, ko ga je v skladu s 6. členom Protokola ratificiralo deset držav članic Sveta Evrope.

V 1. členu protokol določa, da ima vsaka fizična in pravna oseba pravico do spoštovanja svojega premoženja. Nikomur ne sme biti odvzeta lastnina, razen če je to v javnem interesu in v skladu s pogoji, ki jih določa zakon ali ob spoštovanju splošnih načel mednarodnega prava. Varstvo lastnine pa nikakor ne omejuje pravice državam, da nadzirajo uporabo premoženja in da uvajajo davke, druge prispevke ali denarne kazni.

Materija 2. člena Protokola se glasi, da ne sme biti nikomur odvzeta pravica do izobraževanja. Pri izvajanju funkcij, ki so v zvezi z vzgojo in izobraževanjem mora država spoštovati pravico staršev, da zagotovijo svojim otrokom takšno vzgojo in izobraževanje, ki sta v skladu z njihovim lastnim verskim in filozofskim prepričanjem.

Protokol v 3. členu določa pravico do svobodnih volitev. Gre za dolžnost držav članic Sveta Evrope, da v razumnih časovnih presledkih organizirajo svobodne in tajne volitve, ki zagotavljajo svobodno izražanje mnenja ljudstva pri izvolitvi zakonodajnih teles.

4.2 PROTOKOL ŠT. 4 H KONVENCIJI

Protokol št. 4 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin je bil sprejet 16. septembra 1963. V Sloveniji je bil uveljavljen 28. junija 1994. Protokol št. 4 je bil uveljavljen 2. maja 1968, potem ko ga je v skladu z njegovim 7. členom ratificiralo pet držav članic Sveta Evrope.

V 1. členu Protokol prepoveduje odvzem prostosti oziroma zaporno kazen samo zaradi tega, ker nekdo ne more izpolniti pogodbenih obveznosti oziroma plačati dolgov.

V 2. členu Protokol določa svobodo gibanja in nastavitve. Vsakdo, ki zakonito prebiva na ozemlju države članice Sveta Evrope, ima na njenem ozemlju svobodo gibanja in nastanitve. Vsakdo lahko svobodno zapusti katerokoli državo, vključno z lastno. Možne so tudi omejitve teh svoboščin in to takrat, če so v demokratični družbi nujne zaradi državne in javne varnosti, za vzdrževanje javnega reda, za preprečevanje kaznivih dejanj, za zaščito zdravja ali morale ali za varstvo pravic in svoboščin drugih ljudi.

Prepoved izгона državljanov je materija 3. člena Protokola. Nihče ne sme biti izgnan bodisi z individualnimi ali s kolektivnimi ukrepi z ozemlja države, katere državljan je. Prav tako nikomur ni mogoče odvzeti pravice do vstopa na ozemlje države, katere državljan je.

4. člen Protokola določa prepoved skupinskega izгона tujcev.

4.3 PROTOKOL ŠT. 6 H KONVENCIJI

Protokol št. 6 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin zadeva odpravo smrtne kazni. Sprejel ga je Odbor ministrov Sveta Evrope 28. aprila 1983, uveljavljen pa je bil 1. marca 1985, potem ko je pet držav članic Sveta Evrope ratificiralo ta Protokol v skladu z njegovim 8. členom. V Sloveniji je bil uveljavljen 28. junija 1994.

Preambula k Protokolu se sklicuje na razvoj v več državah članicah Sveta Evrope, v katerih poteka gibanje za odpravo smrtne kazni.

Da se smrtna kazen odpravi, določa 1. člen Protokola. To pomeni, da nihče ne sme biti obsojen na takšno kazen ali usmrčen.

2. člen Protokola določa smrtno kazen v vojnem času. Država lahko določi v svoji zakonodaji smrtno kazen za dejanja, storjena med vojno ali ob neposredni vojni nevarnosti, vendar se takšna kazen sme uporabiti le v primerih, ki so določeni v zakonu in v skladu z določbami zakona. Država pa je dolžna o takšnih odločitvah v svoji zakonodaji obvestiti Generalnega sekretarja Sveta Evrope.

3. člen Protokola navaja, da se določbe Protokola o odpravi smrtne kazni ne smejo začasno omejiti v primeru razglasitve izrednega stanja.

4. člen Protokola določa, da države, ki se odločajo, da bodo ratificirale ta Protokol, ne morejo k njemu izraziti nobenih pridržkov.

4.4 PROTOKOL ŠT. 7 H KONVENCIJI

Protokol št. 7 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin je bil sprejet 22. novembra 1984 na Odboru ministrov Sveta Evrope. Začel je veljati 1. novembra 1988, ko ga je ratificiralo sedem držav članic Sveta Evrope v skladu z njegovim 7. členom. V Sloveniji je bil Protokol št. 7 uveljavljen 28. junija 1994.

1. člen Protokola določa proceduralna jamstva v primeru izгона tujcev. Vsakemu tujcu, ki zakonito prebiva na ozemlju kakšne države, je s to določbo zagotovljeno, da lahko ugovarja proti izgonu, zahteva preizkus svoje zadeve in ima pravico do pravnega zastopnika pred pristojnim organom. Izgon tujca je možen samo, ko je to nujno zaradi javnega reda ali zaradi varnosti države, ne da bi bila zagotovljena proceduralna jamstva.

2. člen Protokola določa pravico do pritožbe v kazenskih zadevah. Vsakdo, ki je bil obsojen zaradi kaznivega dejanja, ima pravico zahtevati preizkus sodne odločbe o krivdi in o kazni pred pritožbenim sodiščem. Ta pravica se lahko izjemoma omeji, če gre za kršitve manjšega pomena, ali če je bil prizadeti že na prvi stopnji obsojen s strani najvišjega nacionalnega sodišča ali pa je bil obsojen po pritožbi zoper oprostilno sodbo.

V 3. členu Protokol določa pravico do odškodnine v primeru sodne pomote. Če je bila pravnomočna kazenska sodba pozneje razveljavljena ali če je bila oseba pomiloščena zato, ker je kakšno novo ali na novo odkrito dejstvo pokazalo, da gre za sodno zmoto, ima oseba, ki je zaradi takšne obsodbe prestajala kazen, pravico do odškodnine skladno z zakonom ali prakso te države, razen če bi se dokazalo, da je prepozno uveljavitev takšnih dejstev prizadeti v celoti ali deloma sam povzročil.

V 4. členu Protokol določa, da ne sme biti nihče kazensko preganjan niti kaznovan za kaznivo dejanje, za katero je bil na podlagi zakona in v skladu s kazenskim postopkom države že pravnomočno oproščen ali obsojen (*Ne bis in idem*). Ta pravica se ne sme omejiti v primeru razglasitve izrednih razmer in je tudi ni mogoče razlagati tako, da preprečuje obnovo kazenskega postopka.

Protokol v 5. členu določa načelo enakosti zakoncev. Zakoncema gredo iz zakonske zveze enake civilnopravne pravice in dolžnosti v medsebojnem razmerju in v razmerju do svojih otrok tako med trajanjem zakonske zveze kot tudi po njenem prenehanju. Določba tega člena pa ne preprečuje državam, da uveljavijo ukrepe, ki jih narekujejo koristi otrok.

4.5 PROTOKOL ŠT. 12 H KONVENCIJI

Protokol št. 12 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin je 4. novembra 2000 sprejel Odbor ministrov Sveta Evrope, v veljavo pa je stopil 1. aprila 2005, ko ga je ratificiralo deset držav članic Sveta Evrope. Ta Protokol še ni stopil v veljavo v Republiki Sloveniji. Slovenija je sicer kot prva ratificirala Protokol št. 11, ki se je nanašal na organiziranje Evropskega sodišča za človekove pravice, vendar doslej Protokola št. 12 še ni ratificirala, čeprav ga je podpisala že leta 2001.

Iz preambule k Protokolu je razvidna odločenost Sveta Evrope, da še naprej prispeva k uveljavljanju polne in učinkovite enakosti ter prepričanje, da prizadevanje proti diskriminaciji temelji na objektivno in razumno opravičljivih razlogih.

S Protokolom je v njegovem 1. členu uveljavljena splošna prepoved diskriminacije. Uživanje vsake pravice, ki je predvidena z zakonom, je zagotovljeno brez kakršnekoli diskriminacije na katerikoli podlagi, kot je spol, rasa, barva kože, jezik, vera, politično ali drugo prepričanje, narodnostni ali socialni izvor, pripadnost manjšini in ne glede na lastnino, rojstvo ali drug status. Države podpisnice se zavezujejo, da državna oblast ne bo zoper nikogar izvajala diskriminacije na katerikoli podlagi, določeni s tem Protokolom.

4.6 PROTOKOL ŠT. 13 H KONVENCIJI

Protokol št. 13 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin zadeva odpravo smrtne kazni v vseh primerih in je bil sprejet 3. maja 2002 v Odboru ministrov Sveta Evrope ter stopil v veljavo 1. julija 2003, potem ko ga je ratificiralo deset držav članic Sveta Evrope v skladu z njegovim 7. členom. V Republiki Sloveniji je bil uveljavljen 1. aprila 2004.

Preambula k Protokolu se sklicuje na človekovo dostojanstvo in varstvo pravice do življenja, ki jo zagotavlja Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

V 1. členu Protokol določa, da se smrtna kazen odpravi. Nihče ne sme biti obsojen na takšno kazen ali usmrčen.

Protokol v 2. členu določa, da v nobenem primeru ni mogoče (tudi začasno ne) razveljaviti te prepovedi.

Materija 3. člena se glasi, da pridržki držav podpisnic pri tem Protokolu niso možni.

4.7 PROTOKOL ŠT. 14 H KONVENCIJI

Protokol št. 14 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin spreminja nadzorni sistem Konvencije, to je organiziranost Evropskega sodišča za človekove pravice. Sprejet je bil 13. maja 2004 v Odboru ministrov Sveta Evrope, Republika Slovenija pa ga je ratificirala 29. junija 2005. Protokol v začetku leta 2007 še ni stopil v veljavo, ker ga ni ratificirala Rusija.

Preambula k Protokolu se sklicuje na stališče Parlamentarne skupščine ter Odbora ministrov Sveta Evrope. Namen Protokola h Konvenciji je ohraniti in izboljšati dolgoročno učinkovitost nadzornega sistema, zlasti zaradi nenehnega naraščanja delovne obremenitve Evropskega sodišča za človekove pravice in Odbora ministrov Sveta Evrope. Namen Protokola je zagotoviti, da bo Evropsko sodišče za človekove pravice še naprej imelo odločilno vlogo.

V 2. členu Protokol na novo ureja trajanje mandata in razrešitev sodnikov Sodišča. Sodniki so izvoljeni za mandatno dobo devetih let ter ne morejo biti ponovno izvoljeni. Dotlej so bili izvoljeni za mandatno dobo šestih let z možnostjo ponovne izvolitve. Ko dopolnijo sedemdeset let starosti, jim poteče mandat. Sodnik Sodišča pa je lahko razrešen takrat, če več ne izpolnjuje zahtevanih pogojev ter to ugotovijo sodniki z 2/3 večino.

Protokol je v svojem 6. členu uvedel novost, in sicer odločanje sodnika posameznika. Na zahtevo plenuma Sodišča lahko Odbor ministrov s soglasno odločitvijo in za določen čas zmanjša število sodnikov senatov s sedem na pet. Kadar sodnik odloča kot sodnik posameznik, ne mora odločati o pritožbah zoper državo, iz katere prihaja.

Tričlanski odbor pa lahko soglasno odloči, da pritožba ni sprejemljiva za obravnavo ter jo črta s seznama zadev ali odloči, da je sprejemljiva za obravnavo in izda sodbo o zadevi, kar pa stori samo v primeru, ko gre za vprašanje razlage oziroma uporabe Konvencije in njenih protokolov, ki je že del uveljavljene sodne prakse Sodišča.

Protokol v 9. členu določa, da v drugih primerih odloča o sprejemljivosti pritožbe ter o odločbi sami sedemčlanski senat.

V 12. členu Protokol št. 14 določa, da lahko Sodišče odloči, da pritožba ni sprejemljiva za obravnavo, kadar za vlagatelja ni nastal znatno neugodnejši položaj, razen, če bi obravnavo take pritožbe zahtevalo spoštovanje človekovih pravic, opredeljenih v Konvenciji ter njenih protokolih.

13. člen Protokola določa, da lahko Komisar Sveta Evrope za človekove pravice, k vsem zadevam, ki jih obravnavata senat ali veliki senat, predloži pisne pripombe ter sodeluje na obravnavah. Vendar pa ima podoben položaj tudi Ombudsman EU, ko gre za Sodišče Evropskih skupnosti, ne pa tudi slovenski varuh človekovih pravic, ko gre za obravnavo ustavnih pritožb na Ustavnem sodišču.

V 15. členu Protokol določa, da Odbor ministrov Sveta Evrope nadzira tudi izvajanje določb prijateljskih poravnjav.

16. člen Protokola št. 14 vsebuje novost, da lahko Odbor ministrov Sveta Evrope z 2/3 večino svojih članov od Sodišča zahteva razlago sodbe ter presodi ali je podpisnica izpolnila svoje obveznosti iz sodbe Sodišča.

V 17. členu je določeno, da je Protokol z izrecno določbo omogočil Evropski uniji, da lahko pristopi h Konvenciji. Takšne neposredne podlage za pristop v okviru Evropske unije še ni oziroma je bila vključena v Ustavo za Evropo, ki pa ni bila uveljavljena.

Ker Protokol št. 14 bistveno posega v vsebino Konvencije ter jo dopolnjuje, začne veljati šele potem, ko ga ratificirajo vse države članice Sveta Evrope, kar je določeno v 19. členu Protokola.

Določba, ki se nanaša na podaljšanje mandata sodnikov, ki so trenutno v sestavi Sodišča, je zagotovo ena izmed posebej pomembnih med prehodnimi določbami. Vsebuje jo 21. člen Protokola in določa, da mandat sodnikov traja v celoti devet let oziroma da se podaljša za dodatni dve leti, vendar pa ne morejo biti ponovno izvoljeni.

5 EVROPSKO SODIŠČE ZA ČLOVEKOVE PRAVICE

Evropsko sodišče za človekove pravice je pričelo delovati 1. novembra 1998 v skladu z 11. protokolom k Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

O položaju in delovanju Sodišča govori drugi del Konvencije od 19. do 51. člena. Svet Evrope daje tej materiji poseben pomen, kar je razvidno tudi iz tega, da so določbe, ki se nanašajo na pravice in svoboščine, manj številne od določb, ki urejajo delovanje Sodišča. Določbe, ki urejajo delovanje Sodišča so podrobneje urejene v poslovniku Sodišča, ki ga je sprejel Svet Evrope 8. novembra 1998.

5.1 PREDSTAVITEV SODIŠČA

Sedež Evropskega sodišča za človekove pravice je v Strasbourgu, na sedežu Sveta Evrope. Sodišče ima toliko sodnikov, kolikor je držav pogodbenic. Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin določa, katere kriterije morajo izpolnjevati kandidati za sodnike Sodišča. Sodniki morajo imeti visok moralni ugled in morajo izpolnjevati zahtevane pogoje za opravljanje visokih pravosodnih funkcij v državah članicah, ali pa morajo biti splošno priznani strokovnjaki. Nadalje je tudi določeno, da sodniki ne smejo sprejeti nobene dolžnosti, ki ni združljiva z njihovo neodvisnostjo, nepristranskostjo, ali pa z drugimi zahtevami, povezanimi s funkcijo sodnika Sodišča (21. člen).

Sodnike z večino glasov izvoli Parlamentarna skupščina s seznama treh kandidatov, ki jih imenuje vsaka visoka pogodbenica (22. člen). Slovenija kandidate za sodnike določa s tajnim glasovanjem v državnem zboru, pri čemer mora vsak kandidat dobiti večino glasov vseh poslank in poslancev.

Do uveljavitve Protokola št. 14 imajo sodniki 6-letno mandatno dobo in so lahko ponovno izvoljeni (23. člen), po njegovi uveljavitvi pa je določena mandatna doba devetih let, brez možnosti ponovne izvolitve. Sodniki svoje delo opravljajo do poteka mandata oziroma do nastopa novega sodnika, vendar pa najdlje do starosti 70 let.

Plenarno sodišče izvoli svojega predsednika za dobo treh let, enega ali dva podpredsednika ter dva predsednika oddelkov. Plenarno sodišče je po pravilniku sodišča razdeljeno na štiri oddelke. Njihova sestava, ki je določena za tri leta, mora biti spolno in geografsko uravnotežena, upoštevati pa mora tudi različne pravne sisteme držav članic. Predsednika dveh oddelkov sta podpredsednika Sodišča, medtem ko drugima dvema oddelkoma predsedujeta oddelčna predsednika. Predsednikom oddelkov pomagajo njihovi podpredsedniki, ki pa jih, kadar je to potrebno, tudi nadomeščajo.

Senat treh sodnikov deluje znotraj vsakega oddelka, ki je določen za dobo enega leta.

Senat sedmih sodnikov vedno vključuje predsednika oddelka ter sodnika, izvoljenega za vsako prizadeto pogodbenico. V kolikor ta sodnik ni član oddelka, sodeluje kot član senata po uradni dolžnosti. Njihovi namestniki so člani sekcije, ki pa niso polnopravni člani senata.

Veliki senat sodišča je sestavljen iz sedemnajstih sodnikov in vključuje predsednika, podpredsednika Sodišča ter predsednike oddelkov, ki sodelujejo po uradni dolžnosti.

Veliki senat, senati in senati treh sodnikov stalno zasedajo, vendar pa sodišče na predlog predsednika vsako leto določi časovni raspored zasedanj.

5.2 POSTOPEK PRED EVROPSKIM SODIŠČEM ZA ČLOVEKOVE PRAVICE

Odločanje o procesnih predpostavkah

Na Evropsko sodišče za človekove pravice se lahko obrne vsak posameznik, nevladne organizacije ali skupine posameznikov, ki zatrjujejo, da so žrtve kršitev pravic, zagotovljenih s Konvencijo ter njenimi Protokoli, s strani katerekoli države pogodbenice.

Na Sodišče se lahko vložijo individualne ali državne pritožbe. Poslovnik Sodišča določa obliko in vsebino obeh vrst pritožb. Sodišče mora po prejemu pritožbe ugotoviti, ali je le-ta sprejemljiva, in če izpolnjuje pogoje za njeno vsebinsko obravnavanje. Če je pritožba sprejeta kot dopustna, mora praviloma pritožnika v nadaljnjem postopku v javni obravnavi zastopati odvetnik, pri tem pa je Svet Evrope vzpostavil sistem brezplačne pravne pomoči za revne.

Uradna jezika Sodišča sta angleščina in francoščina. Pritožnik, ki ne obvlada uradnih jezikov Sodišča, lahko vlogo napiše tudi v enem od uradnih jezikov držav pogodbenic Konvencije. To pomeni, da se lahko pritožba napiše tudi v slovenščini ter da bo ves postopek do odločitve o sprejemljivosti pritožbe potekal v slovenščini. V fazi po odločitvi, da je pritožba sprejemljiva, se le izjemoma uporabljajo uradni jeziki držav članic Konvencije. Svoj materin jezik pa lahko uporabljajo priče, izvedenci ter druge osebe, prevod pa zagotavlja Sodišče.

Izčrpanje pravnih sredstev

V Konvenciji je v skladu z načelom subsidiarnosti določeno, da lahko Sodišče zadevo obravnava šele potem, ko so bila izčrpana vsa domača pravna sredstva (35. člen Konvencije). Iz splošno priznanih pravil mednarodnega prava izhaja, da mora biti najprej dana možnost državi, da poskuša v okviru domačega pravnega sistema odpraviti zatrjevane kršitve posameznikovih pravic. Organi države pogodbenice so tisti, ki so v prvi vrsti zadolženi, glede na boljše poznavanje specifičnosti družbenih razmerij v posamezni državi pa tudi bolj primerni, da zagotovijo učinkovito varstvo konvencijskih pravic že na podlagi domačega prava. Zahteva, da je že v domačem pravnem redu in pred domačimi organi potrebno zagotoviti spoštovanje konvencijskih

pravic, izhaja iz 1. člena Konvencije, pa tudi iz 13. člena Konvencije, ki državam nalaga obveznost, da zagotovijo učinkovita pravna sredstva v domačem pravnem redu za varstvo konvencijskih pravic. Pritožnik mora pred vložitvijo pritožbe izčrpati vsa tista domača pravna sredstva, ki jih je mogoče šteti za učinkovita in primerna. Tisto pravno sredstvo, s katerim pritožnik ne bi mogel odpraviti zatrjevanih kršitev, ni učinkovito. Med domača pravna sredstva, ki jih je potrebno izčrpati pred vložitvijo pritožbe po Konvenciji, sodi tudi ustavna pritožba. Vendar pa mora pritožnik izčrpati pravna sredstva tudi po vsebini, to pa pomeni, da mora že s pravnimi sredstvi pred domačimi organi uveljavljati tiste kršitve, na katere se nato sklicuje s pritožbo po Konvenciji. Predvsem zadošča, da se sklicuje na ustrezno iste pravice v domačem pravu. Pritožba pa je v določenih primerih dopustna kljub temu, da pritožnik pred vložitvijo pritožbe ni izčrpal vseh domačih pravnih sredstev. V takem primeru po Konvenciji pritožniku pred pritožbo na Sodišče ni potrebno vložiti določenega domačega pravnega sredstva, na primer revizije, če iz ustaljene sodne prakse jasno izhaja, da s tem pravnim sredstvom pred domačim organom nima možnosti za uspeh, saj takšnega pravnega sredstva ni mogoče šteti za učinkovitega. Domači pravni red pa mora v primerih trajajočih kršitev, na primer zaradi predolgo trajajočega postopka, vsebovati pravna sredstva, ki kršitev odpravljajo, vendar pa takšno pravno sredstvo ni na primer možnost tožbe za plačilo odškodnine nastale škode. V primerih, ko sodni postopek, v katerem naj bi bila prekršena pravica do sojenja brez nepotrebnega odlašanja še traja, pritožniku pred vložitvijo pritožbe na Sodišče ni potrebno pred domačimi sodišči vložiti tožbe za plačilo odškodnine. To izhaja iz prakse Sodišča.

Rok

Pritožba je po Konvenciji dopustna, če je vložena v roku šestih mesecev od dneva, ko je bila sprejeta dokončna odločba v domačem pravnem sistemu (35. člen Konvencije). Ta rok začne v skladu s stališči strasbourških organov teči od vročitve dokončne odločbe domačega sodišča. Če pa je bila odločba izdana in tudi v bistvenem obrazložena na javni obravnavi, pa tudi že od tedaj. Da je rok varovan se šteje, če je pritožnik v vlogah, ki jih je do tedaj naslovil na Sodišče, že opozoril na vse bistvene vidike obravnavane zadeve. Če pa so zoper izdano odločbo sodišča mogoča učinkovita pravna sredstva, začne teči rok za vložitev pritožbe šele z izčrpanjem teh pravnih sredstev. Na začetek teka roka za vložitev pritožbe pa ne vpliva vložitev neučinkovitega (nedopustnega) pravnega sredstva. Pritožnik, ki je pred domačim sodiščem vložil določeno pravno sredstvo, pa je sodišče kot nedopustno to pravno sredstvo zavrglo ali ga iz drugih razlogov ni vsebinsko obravnavalo, s tem praviloma zamudi rok za vložitev pritožbe po Konvenciji. Šestmesečni rok začne v primerih zatrjevanih trajajočih kršitev konvencijskih pravic teči šele s prenehanjem protipravnega stanja. (Pavčnik, Mavčič, 2000)

Ostali pogoji dopustnosti pritožbe

V skladu z drugim odstavkom 35. člena Konvencije pa ni dopustna anonimna pritožba, ne glede na morebitne upravičene razloge, zaradi katerih bi želel pritožnik ostati anonimen.

V tretjem odstavku 35. člena Konvencije je določeno, da bo Sodišče razglasilo za nesprejemljivo vsako zadevo, ki pomeni zlorabo pravice.

V skladu z drugim odstavkom 35. člena Konvencije pa pritožbe na Sodišče ni mogoče sprejeti, če je v glavnem ista kot pritožba, o kateri so konvencijski organi že odločili. Tu se nahaja pravilo prepovedi ponovnega sojenja o isti stvari (ne bis in idem). Da se isti pritožnik ponovno pritoži je dopustno le, če so v na novo vloženi pritožbi navedena nova pomembna dejstva, vendar pa je tudi v tem primeru nova pritožba dopustna le, če novih dejstev v prejšnji pritožbi pritožnik še ni mogel navajati, bodisi zato, ker iz upravičenih razlogov zanje ni vedel, ali pa zato, ker tedaj še niso obstajala.

Pritožbe pa tudi ni moč sprejeti, če je že v drugem postopku mednarodne preiskave ali reševanja in ne vsebuje nobenih novih dejstev.

Tretji odstavek 35. člena Konvencije pa vsebuje zelo pomembno določbo, ki narekuje, da ni dopustna pritožba, ki je očitno neutemeljena. Tudi ta pogoj je v bistvu določen kot predpostavka dopustnosti pritožbe, čeprav se nanaša zgolj na njeno utemeljenost. Da se Sodišču ni potrebno podrobneje ukvarjati z zadevami, pri katerih so podane vse procesne predpostavke, vendar je že na prvi pogled razvidno, da gre za kršitev konvencijskih pravic, se je zato uveljavilo pravilo, da sme Sodišče nedopustno zavrniti obravnavo pritožbe, ki je vsebinsko očitno neutemeljena. Zatorej mora pritožnik pritožbo ustrezno utemeljiti in pri tem tudi navesti dejstva, na katera jo opira, predložiti dokaze ter tudi obrazložiti, v čem naj bi bil kršene konvencijske pravice.

Meritorni preizkus

O sprejemljivosti pritožbe presoja senat treh sodnikov, ki lahko, če ni potrebna posebna presoja, dokončno odloči, da je pritožba nedopustna. O dopustnosti pritožbe v nasprotnem primeru ter kasneje tudi o njeni vsebinski utemeljenosti odloča sedemčlanski senat.

Če senat ovir za sprejem pritožbe ne ugotovi, nadaljuje z odločanjem o njeni utemeljenosti. Če senat ugotovi, da zadeva sproža pomembna vprašanja razlage Konvencije ali da bi odločitev senata pomenila razhajanje z ustaljeno prakso Sodišča, lahko zadevo odstopi v odločanje velikemu senatu. Ta določba poskuša zagotoviti čimbolj enotno in ustaljeno razlaganje Konvencije. Ko preide senat v drugo fazo odločanja, pozove stranki, naj podrobneje obrazložita svoje navedbe. Vsaki stranki omogoči, da v postopku dejavno sodeluje ter poda izjavo o navedbah nasprotne stranke.

Sodišče lahko v dokaznem postopku zasliši stranke, izvedence, priče ter pogleda predložene listine. Javna obravnava se opravi na zahtevo strank ali če se tako odloči senat sam, sicer odloči Sodišče na nejavni seji. Senat odloča z večinskim glasovanjem, vendar ima vsak član senata pravico, da k sodbi priloži ločeno mnenje,

s katerim bodisi utemelji svoje nestrinjanje z večinsko odločitvijo ali pa navaja dodatne razloge za večinsko odločitev, za katero je glasoval.

Čeprav je sodba praviloma dokončna, Konvencija omogoča, da lahko stranki v izjemnih primerih v roku treh mesecev od izdaje sodbe, zahtevata, naj o zadevi ponovno odloča veliki senat. Sodba velikega senata je dokončna. Konvencija nalaga Sodišču, da tako sodbe kot tudi odločbe o sprejemljivosti pritožb ustrezno obrazloži. (Pavčnik, Mavčič, 2000)

Pravna narava sodb Sodišča

Sodba je ugotovitvene narave, saj Sodišče sme zgolj ugotoviti ali je v obravnavani zadevi prišlo do kršitve Konvencije, ne more pa razveljaviti odločb, s katerimi je v domačem pravnem redu države pogodbenice prišlo do kršitve s Konvencijo določenih pravic. Če ugotovi Sodišče takšno kršitev Konvencije, katere posledic po domačem pravu ni mogoče popolnoma odpraviti, lahko prisodi pravično zadoščenje. To zadoščenje zajema odškodnino za izkazano premoženjsko in nepremoženjsko škodo, kakor tudi povrnitev upravičenih stroškov postopka. Predložene zahtevke mora pritožnik utemeljiti ter jih podpreti z ustreznimi dokazi. Pritožnik mora tudi zahtevati izrecno prisoditev zadoščenja, Sodišče pa mora ugotoviti vzročno zvezo med kršitvijo in nastalo škodo. Konvencija glede določanja višine zadoščenja ne daje nobenih zavezujočih meril, zato je odvisno od Sodišča, kakšna merila bo uporabilo pri odločanju o višini zadoščenja. (po Pereniču, 2002, 2004, str. 53)

Kot je prej veljalo za postopek pred Evropsko komisijo, enako predvideva postopek prijateljske pomiritve pred Sodiščem tudi 11. Protokol. Postopek prijateljske pomiritve je zaupne narave ter neformalen, vendar pa mora vsako doseženo poravnavo potrditi Sodišče, ki pri tem upošteva, ali je poravnava v skladu z načeli varstva človekovih pravic. Sodišče izda o sklenjeni poravnavi krajše poročilo (39. člen Konvencije).

46. člen Konvencije zavezuje države pogodbenice k spoštovanju dokončnih sodb Sodišča v vsaki zadevi, v kateri nastopajo kot stranke. Končna sodba Sodišča se pošlje Odboru ministrov, ki nadzoruje njeno izvršitev (46. člen Konvencije). Država, za katero je bilo ugotovljeno, da je kršila pritožnikove pravice, mora Odboru ministrov poslati poročilo o ukrepih, ki jih je izvedla za odpravo ugotovljenih kršitev. Odbor ministrov odloča o zadostnosti teh ukrepov s posebno resolucijo.

5.3 OBVEZNE SESTAVINE PRITOŽBE

Formalni pogoji, ki jih mora izpolnjevati Pritožba, so določeni v Poslovniku Sodišča. V njem je tako določeno, da mora vloga vsebovati elemente:

1. podatke o vlagatelju,
2. ime, poklic in naslov pooblaščenca, če ga pritožnik ima,
3. državo pogodbenico Konvencije, proti kateri se vlaga pritožba,
4. kratko navedbo dejstev,
5. izjavo o domnevni kršitvi oziroma kršitvah Konvencije ali njenih Protokolov,

6. kratko navedbo o izpolnjevanju pogojev za sprejemljivost pritožbe,
7. kratko navedbo predmeta pritožbe ter predhodni zahtevek za pravično zadoščenje, do katerega je pritožnik upravičen.

Poleg pritožbe je potrebno priložiti fotokopije vseh odločb, ki so bile izdane v notranjem pravnem postopku. Pritožnik pa mora prav tako navesti podatke (dokumente in odločbe), s katerimi bo dokazal, da pritožba izpolnjuje kriterije sprejemljivosti. Če pritožnik ne želi, da se njegovo ime objavi v publikaciji Sodišča, mora to izrecno navesti ob vložitvi pritožbe in podati izjavo, s katero to utemeljuje.

6 SLOVENSKI PRIMERI SODB NA ESČP

6.1 ZADEVA MAJARIČ PROTI SLOVENIJI

V primeru Majarič je pritožnik zatrjeval kršitve prvega odstavka 6. člena Konvencije.

Datum izdaje sodbe: 08. 02. 2000

Sestava sodišča: prva sekcija

Obravnavani členi Konvencije: prvi odstavek 6. člena

Obravnavane pravice: pravica do sojenja v razumnem roku

Dejstva

Zoper pritožnika je bila 6. decembra 1991 vložena obtožnica zaradi spolnega napada na mladoletno osebo ter odvzema mladoletnih oseb. Pritožnik je ostal v priporu, 30. aprila 1992 pa so ga izpustili. 5. junija 1992 se je začelo sojenje pritožniku pred Okrožnim sodiščem v Novi Gorici, vendar je bila zadeva še isti dan preložena. 16. junija 1992 je bila pritožniku ponovno odvzeta prostost. Septembra je bilo potrebno sojenje pred Okrožnim sodiščem v Novi Gorici zaradi bolezni pritožnika dvakrat preložiti. 18. januarja 1993 je bila vložena obtožnica, v kateri je bil obdolžen še enega napada na mladoletno osebo. Proti obtožnici je pritožnik podal ugovor, ki pa je bil 15. februarja 1993 zavrjen. 2. junija 1993 je zahteval državni tožilec nadaljnjo preiskavo na podlagi utemeljenega suma, da je pritožnik tudi zanemarjal mladoletno osebo ter z njo surovo ravnal (v smislu prvega in drugega odstavka 96. člena Kazenskega zakonika). 28. marca 1995 se je Okrožno sodišče v Novi Gorici odločilo, da bo vse obtožnice zoper pritožnika obravnavalo v enem postopku. 9. julija 1997 je tako pritožnika Okrožno sodišče obsodilo na zaporno kazen enega leta in osmih mesecev, na kar sta se na dano odločitev pritožila pritožnik ter državni tožilec. 12. februarja 1998 je Višje sodišče v Kopru zavrnilo pritožnikovo pritožbo ter mu zvišalo zaporno kazen na tri leta. 26. marca 1998 je pritožnik vložil zahtevo za varstvo zakonitosti, ki pa je bila predana Vrhovnemu sodišču, ki jo je zavrnilo. Pritožnik je v letu 1998 vložil še ustavno pritožbo zoper sodbo Višjega sodišča v Kopru (z dne, 12. februar 1998) ter v zvezi z odločbo Vrhovnega sodišča. Med drugim je navajal kršitev tretjega odstavka 6. člena Konvencije. Ustavno sodišče je 1. decembra 1998 zavrnilo zahtevo za vrnitev zadeve na nižja sodišča v novo obravnavo, saj ni ugotovilo kršitve pravice pritožnika do pravičnega obravnavanja.

Postopek pred Komisijo

Pritožnik se je 13. decembra 1994 pritožil na Komisijo zaradi pripora ter nepravilnega in nerazumno dolgega postopka zoper njega. Zatrjeval je kršitev prvega odstavka 6. člena Konvencije. Komisija je soglasno sprejela mnenje, da je bil kršen prvi odstavek 6. člena.

Obravnavna pred Sodiščem

Pritožnik se je pritoževal nad dolžino kazenskega postopka zoper njega ter navajal, da mu je bil kršen prvi odstavek 6. člena Konvencije. Vlada pa je zatrjevala, da je bila zadeva zoper g. Majariča kompleksna ter da je hkrati tudi sam prispeval k dolžini postopka saj se ni udeležil obravnave pred Okrožnim sodiščem. Vlada je opozorila tudi na veliko delovno obremenitev domačih sodišč, ki je bila posledica gospodarskih in zakonodajnih reform v Sloveniji.

Očitana kršitev prvega odstavka 6. člena

Kazenski postopek zoper pritožnika se je začel 6. decembra 1991. Upoštevalo se je obdobje od 28. junija 1994 naprej, saj je takrat Slovenija ratificirala Evropsko konvencijo o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah ter tako priznala pravico do individualne pritožbe. Postopek se je končal z odločbo Ustavnega sodišča 1. decembra 1998, s čimer znaša upoštevano obdobje štiri leta in več kot pet mesecev. Sodišče je ocenilo, da je zadeva dokaj kompleksna ter da zavlačevanje v postopku lahko pretežno pripišemo ravnanju domačih sodišč. Glede sklicevanja Vlade na veliko delovno obremenitev domačih sodišč, je Sodišče opozorilo, da prvi odstavek 6. člena Konvencije državam pogodbenicam nalaga dolžnost, da svoj pravosodni sistem organizirajo tako, da sodišča lahko izpolnijo vse svoje zahteve.

Zato je bil kršen prvi odstavek 6. člena Konvencije.

Odločitev

Pritožnik je od Sodišča zahteval dodelitev pravičnega zadoščenja v znesku 450.000 ATS ter odreditev ponovnega sojenja v Sloveniji. Sodišče je kršitev potrdilo ter pritožniku prisodilo 300.000,00 SIT za ostalo nepremoženjsko škodo. Pritožnikovo zahtevo za obnovo sojenja je zavrnilo ter pojasnilo, da po Konvenciji ni pristojno za odreditev takega ukrepa.

6.2 ZADEVA REHBOCK PROTI SLOVENIJI

Po primeru Majarič je bila sodba v primeru Rehbock druga sodba proti Sloveniji, ki jo je izdalo ESČP. Pritožnik je zatrjeval kršitve 3. člena EKČP (prepoved mučenja in nečloveškega ravnanja), četrtega ter petega odstavka 5. člena EKČP (pravica do svobode in varnosti) ter 8. člena EKČP (pravica do zasebnosti). Na koncu pa je k sodbi podal ločeno delno odklonilno mnenje sodnik B. Zupančič.

Datum izdaje sodbe: 28. november 2000

Sestava sodišča: prva sekcija

Obravnavani člani Konvencije: 3. člen, četrti in peti odstavek 5. člena ter 8. člen

Obravnavane pravice: mučenje in nečloveško ravnanje, hitro odločanje o zakonitosti odvzema prostosti, odškodnina za nezakonit pripor, spoštovanje dopisovanja

Dejstva

8. septembra 1995 je pritožnik prečkal mejo med Avstrijo in Slovenijo z avtomobilom, v katerem je tihotapil mamila (tablete ecstasy). Ko naj bi v kraju Dolič mamila predal slovenskemu naročniku, je prišlo do njegovega prijetja. Pritožnikov opis prijetja se razlikuje od navedb predstavnikov slovenske vlade. Pritožnik je menil, da ga je brez predhodnega opozorila napadlo šest zamaskiranih ter oboroženih mož, pri tem pa so mu tudi hudo poškodovali obraz, zaradi česar je utrpel hude bolečine. Vlada je navedla prijetje ter zatrnila, da so pritožniku odvzeli prostost v okviru načrtovane policijske akcije. Slovenska Vlada se je pred Sodiščem sklicevala na zaključke tričlanske komisije, ki je bila ustanovljena na ukaz načelnika policijske uprave v Slovenj Gradcu z dnem 9. februarja 1996, da bi presodila, ali je bila uporaba sile pri odvzemu prostosti pritožnika upravičena. Komisija je poročilo oddala dne 8. marca 1996, Vlada pa je izvod poročila predložila Sodišču dne 23. maja 2000 po obravnavi bistva zadeve. Iz tega poročila izhaja, da policista, ki naj bi pritožnika prijela, slednjega zaradi njegove fizične moči nista mogla vkleniti stoje (pritožnik je bil večkratni prvak nemškega tekmovanja v bodybuildingu), zato sta se dogovorila, da ga bosta potisnila na tla. Ker se je pritožnik upiral, kriminalista nista mogla izbrati mesta, kjer bi bilo manj nevarnosti, da ga poškodujeta, sta ga potisnila na tla med parkiranimi avtomobili, pri čemer pa je pritožnik utrpel hude poškodbe obraza, ko je z glavo zadel v odbijač avtomobila. Vklenjen je bil, ko je ležal na tleh. Nato je bil odpeljan v pripor, dne 10. septembra pa so ga privedli pred preiskovalnega sodnika na Okrožnem sodišču v Slovenj Gradcu, ki je izdal nalog o priporu.

V priporu se je dne 9. septembra pritožnik pritožil dežurnemu policistu zaradi boleče čeljusti. Po pregledu v slovenjgraški in nato v mariborski bolnišnici, so ugotovili, da ima dvakrat zlomljeno čeljust. Predlagane operacije čeljusti je pritožnik zavračal. Pritožnik je bil novembra 1995 ponovno odpeljan v mariborsko bolnišnico, saj je tožil zaradi bolečin v področju trebušne votline. V nadaljevanju se je pritožnikovo zdravstveno stanje nekoliko izboljšalo, čeprav se je pritoževal nad močnimi glavoboli. Upravniku zapora in zdravniku se je tudi večkrat pritožil, da mu pazniki ne dajejo predpisanih analgetikov.

3. oktobra 1995 je pritožnikov odvetnik vložil zahtevo za izpustitev. V njej je pritožnik zatrnil, da ne bo izginil ter ponudil 50.000 DEM varščine. Slovenjgraško Okrožno sodišče je zahtevo 26. oktobra zavrnilo, ker je menilo, da varščina ne bi predstavljala jamstev za njegovo udeležbo na glavni obravnavi. Pritožnik je preko odvetnika 29. novembra 1995 vložil ponovno zahtevo po izpustitvi, vendar mu je Okrožno sodišče v Slovenj Gradcu zahtevo dne 22. decembra 1995 zavrnilo. Vzporedno s tema zahtevkoma pa je slovenjgraško sodišče pritožniku dvakrat podaljšalo pripor na podlagi ustreznih določb Zakonika o kazenskem postopku, vendar se je pritožnik glede teh odločitev pritožil na Višje sodišče v Mariboru, ki pa njegovim zahtevkom ni ugodilo (13. december 1995).

8. januarja 1996 je Okrožno sodišče v Slovenj Gradcu pritožnika obsodilo zaradi nedovoljene proizvodnje ter prekupčevanja drog in tihotapljenja le-teh. 17. aprila 1996 je Višje sodišče v Mariboru ugodilo pritožbi državnega tožilca ter mu zvišalo

zaporno kazen na sedemnajst mesecev zapora. 1. septembra 1996 je bil pritožnik pogojno izpuščen na prostost.

Obravnavanje pred sodiščem

Pritožnik je pred sodiščem zatrjeval kršitve 3. člena, četrtega ter petega odstavka 5. člena ter 8. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah.

Vlada je trdila, da pritožnik ni zahteval odškodnine po 26. členu Ustave (pravica do povračila škode) pred ustavnim sodiščem v obliki ustavne pritožbe. Nato je zaključila, da pritožnik ni izčrpal domačih pravnih sredstev, kot to zahteva 35. člen EKČP (kriteriji sprejemljivosti).

Očitana kršitev 3. člena EKČP

Pritožnik je trdil, da je bila podana kršitev 3. člena EKČP, ki določa, da se ne sme nikogar mučiti ali nečloveško in ponižujoče z njim ravnati ali ga kaznovati.

V postopku pred Sodiščem je pritožnik trdil, da so mu slovenski policisti med odvzemom prostosti povzročili resne telesne poškodbe in da mu v priporu niso nudili ustrezne zdravniške oskrbe. Vlada pa je ugovarjala, da so policisti pri odvzemu prostosti uporabili le toliko sile, kolikor jo je bilo potrebno zaradi pritožnikovega vedenja. Nadalje je oporekala trditvam pritožnika o neustrezni zdravstveni oskrbi v času pripora. Vlada je tudi posebej poudarila, da pritožnik ni hotel na operacijo čeljusti, ki jo je predlagal zdravnik.

- očitano grdo ravnanje s pritožnikom med odvzemom njegove prostosti

Sodišče ugotavlja, da stranki ne oporekata dejstvu, da je do poškodbe pritožnika, kar je razvidno iz zdravniških poročil, prišlo med odvzemom prostosti le-tega. Vsaka stranka pa je vseeno navedla različno razlago, kako naj bi bil pritožnik poškodovan.

Po ustaljeni sodni praksi Sodišča gre za ugotavljanje in preverjanje dejstev v zadevah, ki jih najprej preuči Komisija, katere naloga to tudi je. Vendar pa Sodišče ni vezano na ugotovitve Komisije. Sodišče je ugotovilo, da Komisija v danem primeru ni mogla sestaviti orisa celotne podobe dejanskih okoliščin, v katerih je bil pritožnik poškodovan.

Sodišče je na koncu opomnilo, da je imel pritožnik dvojni zlom čeljusti ter odrgnine na obrazu. Glede na resno naravo poškodbe, je bilo Sodišče mnenja, da Vlada ni predložila prepričljivih ali verodostojnih dokumentov, na osnovi katerih bi lahko upravičila vrsto sile, ki jo je uporabila med odvzemom prostosti pritožnika. Zato je bila uporabljena sila v danih okoliščinah pretirana in neupravičena.

Med izvedbo prijeteja je prišlo do kršitve 3. člena EKČP.

V zvezi z navedbo pritožnika, da je prišlo do nečloveškega ravnanja tudi v času pripora je Sodišče ugotovilo, da so bili zdravniški pregledi redni in da je pritožnik sam

zavrnil predlog zdravnikov za operacijo. Pa tudi dejstvo, da mu osebje pripora ob več priložnostih ni priskrbelo analgetikov, ni tako kritično, da bi lahko Sodišče zaključilo, da je bila tudi s tem kršena pritožnikova pravica v skladu s 3. členom Konvencije.

Sodišče je ugotovilo, da v času pritožnikovega pripora ni prišlo do kršitve 3. člena EKČP.

Očitana kršitev četrtega in petega odstavka 5. člena

Pritožnik se je pritožil, da v začetku njegovega bivanja v priporu slovenska sodišča niso hitro razsodila o njegovi zahtevi za izpustitev. Sodišče je ugotovilo, da je pritožnik prvič prosil za izpustitev 3. oktobra, Okrožno sodišče v Slovenj Gradcu pa je o tem odločilo 26. oktobra, po preteku triindvajsetih dni. Tudi glede druge prošnje pritožnika za izpustitev, je slovenjgraško okrožno sodišče potrebovalo triindvajset dni, da je o prošnji odločilo.

V tem smislu je sodišče presodilo, da pritožnikovi prošnji o izpustitvi na prostost nista bili dovolj hitro obravnavani, kot to zahteva četrti odstavek 5. člena in je zato prišlo do kršitve EKČP.

Pritožnik se je tudi pritožil, da mu pred slovenskimi sodišči ni bila zagotovljena pravica do odškodnine iz petega odstavka 5. člena EKČP. Sodišče je ugotovilo, da pritožnikova pravica do odškodnine v razmerju do predhodno ugotovljene kršitve četrtega odstavka 5. člena ni bila dovolj zanesljivo zagotovljena, zaradi česar je prišlo tudi do kršitve petega odstavka 5. člena.

Očitana kršitev 8. člena

Pritožnik se je na Sodišče pritožil, da je bilo njegovo dopisovanje s Komisijo neupravičeno nadzorovano. Sodišče je ugotovilo, da nadzor pritožnikovega dopisovanja s Komisijo predstavlja vmešavanje v njegove pravice po prvem odstavku 8. člena Konvencije. Sodišče ugotovilo, da je bil poseg v skladu s tedanjo zakonodajo (kasneje je prišlo do spremembe zakona o kazenskem postopku, ki je iz nadzora izvzel dopisovanje med priporniki in Sodiščem), vendar sporno vmešavanje ni bilo nujno v demokratični družbi v smislu drugega odstavka 8. člena Konvencije.

Zato je prišlo do kršitve 8. člena Konvencije.

Odločitev

Pritožnik je zahteval za omenjene kršitve 174.897 DEM za premoženjsko škodo ter 1.000.000 DEM za nepremoženjsko škodo. Ker Sodišče ni videlo neposredne vzročne zveze, pritožniku ni prisodilo odškodnine glede premoženjske škode. Sodišče je glede nepremoženjske škode pritožniku na pravični osnovi dodelilo 25.000 DEM, pritožniku pa je prisodilo tudi 7.000 DEM za stroške in izdatke, od katerih je potrebno odšteti pravno pomoč, ki jo je prejel od Sveta Evrope (17.098,12 FRF).

6.3 ZADEVA TRIČKOVIĆ PROTI SLOVENIJI

V primeru Tričković je bila podana domnevna kršitev prvega odstavka 6. člena.

Datum izdaje sodbe: 12. junija 2001

Sestava sodišča: prva sekcija

Obravnavani členi konvencije: prvi odstavek 6. člena Konvencije

Obravnavane pravice: pravica do sojenja v razumnem roku

Dejstva

G. Tričković je slovenski državljan srbskega rodu, ki živi v Ljubljani. Pritožnik je bil zaposlen kot medicinski tehnik v Jugoslovanski ljudski armadi. Poleti, leta 1991, potem ko je Slovenija postala neodvisna država po razpadu nekdanje Jugoslavije, je g. Tričković delal v bolnišnici Zvezne vojske v Ljubljani. Ko se je oktobra leta 1991 zvezna vojska iz Slovenije umaknila, je pritožnik zaradi ugotovljene invalidnosti zaprosil za invalidsko upokožitev. Zvezni vojaški sklad socialnega zavarovanja v Beogradu mu je decembra 1991 odobril pravico do upokožitve zaradi invalidnosti ter mu tudi do aprila 1992 izplačeval pokojnino.

Po razpadu nekdanje Jugoslavije in zaradi odsotnosti sporazuma o nasledstvu, se je Vlada Republike Slovenije odločila, da bo zagotovila akontacijo izplačil vojaških pokojnin, saj jih je beograjski sklad prenehal plačevati nekdanjim vojaškim uslužbencem, ki so živeli v Sloveniji.

V tej zadevi je postopek povezan s pritožnikovo zahtevo za akontacijo njegove vojaške pokojnine.

Pritožnik je 5. junija 1992 zaprosil za akontacijo pokojnine pred Skupnostjo pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter pred rednimi sodišči. Ker so mu oboji pritožbo zavrnil, je 29. avgusta 1994 vložil ustavno pritožbo na ustavno sodišče, v kateri je zatrjeval kršitve svojih ustavnih pravic v postopkih pred rednimi sodišči. Ustavno sodišče mu je 17. aprila 1997 z večino zavrnilo ustavno pritožbo kot očitno neutemeljeno.

Postopek pred Komisijo

Pritožnik je svojo pritožbo poslal Komisiji 11. novembra 1997. V pritožbi je med drugim navajal kršitev prvega odstavka 6. člena Konvencije v zvezi z dolžino trajanja postopka pred ustavnim sodiščem. Komisija je odločila, da pritožbo pošlje toženi vladi ter jo zaprosi da poda svoje pripombe glede njene dopustnosti in utemeljenosti. Preostali del pritožbe je Komisija zavrnila kot nesprejemljiv.

Obravnavana pred Sodiščem

Pritožnik se je pritožil nad dolžino postopka pred ustavnim sodiščem. Zatrjeval je, da je bil kršen prvi odstavek 6. člena Konvencije, ki določa, da ima pri ugotavljanju

svojih civilnih pravic in obveznosti vsak pravico do obravnave na sodišču v razumnem času.

Vlada je trdila, da dejstva v danem primeru ne kažejo na kršitve te določbe.

Očitana kršitev prvega odstavka 6. člena Konvencije

Pritožnik je zatrjeval kršitev prvega odstavka 6. člena Konvencije. Sodišče se je ukvarjalo z dolžino postopka pred ustavnim sodiščem. Upoštevati pa moramo, da se je postopek začel leta 1992, Slovenija pa je ratificirala Konvencijo 24. junija 1994. S tem se je obravnavano obdobje začelo 19. avgusta 1994, ko je pritožnik vložil pritožbo na ustavno sodišče, končalo pa se je 17. maja 1997, ko je bil obveščen o odločitvi. Postopek je tako trajal dve leti, sedemnajst mesecev in devetnajst dni.

Odločitev

Ob upoštevanju vseh okoliščin te zadeve je Sodišče ugotovilo, da razumen čas, kot je določen v prvem odstavku 6. člena Konvencije, ni bil prekoračen in zato ni prišlo do kršitve tega člena.

V tej zadevi ni bil kršen prvi odstavek 6. člena Konvencije.

Tokrat je Sodišče prvič odločilo v korist toženca.

6.4 ZADEVA PFEIFER PROTI SLOVENIJI

V primeru Pfeifer je pritožnica zatrjevala, da je bilo v skladu s prvim odstavkom 6. člena Konvencije trajanje postopka pred domačim sodiščem predolgo. Pritožnica pa se je tudi pritožila zaradi pomanjkanja učinkovitega pravnega sredstva v zvezi s trajanjem postopka, ki ga določa 13. člen Konvencije.

Datum izdaje sodbe: 13. april 2006

Sestava sodišča: tretja sekcija

Obravnavani členi konvencije: prvi odstavek 6. člena, 13. člen Konvencije

Obravnavane pravice: pravica do sojenja v razumnem roku, pravica do učinkovitega pravnega sredstva

Dejstva

Pritožnica živi na Dunaju (Avstrija). Pritožnico je 1. junija 1997 ugriznil pes. Zoper lastnika psa je pritožnica 5. decembra 1997 sprožila pravdni postopek pred Okrajnim sodiščem v Ljubljani ter zahtevala odškodnino v višini 708.363,50 SIT (pribl. 2.950 EUR) za poškodbe, ki jih je utrpela. 6. januarja in 18. marca 1998 je pritožnica vložila dodatne dokazne predloge ter pripravljalne spise. Zadevo je 17. decembra 1998 prevzel nov sodnik. Sodišče je med 8. januarjem 1998 in 16. julijem 2002 sedemkrat poizkusilo vročiti poziv obtožencu, vendar je bilo pri tem neuspešno. Pritožnica je med 16. oktobrom 1998 in 9. septembrom 2002 vložila šest zahtevkov za določitev naroka za obravnavo ter 9. septembra in 8. oktobra 2002 zopet vložila pripravljalne spise. 12. decembra 2002 je sodišče opravilo obravnavo v odsotnosti obtoženca, saj

se ni odzval na vročen poziv. N zadnji obravnavi je sodišče izdalo pisno sodbo. Sodba, ki je ugodila pritožničnemu zahtevku, ji je bila vročena 16. maja 2003.

Obravnavana pred sodiščem

Pritožnica je zatrjevala kršitev prvega odstavka 6. člena ter kršitev 13. člena Konvencije. Vlada se je sklicevala, da domača pravna sredstva niso bila izčrpana, pritožnica pa je to navedbo izpodbijala in ob tem izjavila, da dosegljiva pravna sredstva niso bila učinkovita.

Očitana kršitev prvega odstavka 6. člena Konvencije

Pritožnica se je pritožila zaradi predolgega trajanja postopka. Obdobje, ki ga je potrebno upoštevati se je začelo 5. decembra 1997, ko je pritožnica na Okrajnem sodišču v Ljubljani vložila tožbo ter se končalo 16. maja 2003, ko je bila pritožnici vročena sodba, ki je ugodila njenem zahtevku. Upoštevano obdobje je torej trajalo več kot pet let in pet mesecev pred sodiščem prve stopnje.

Po preučitvi vsega predloženega gradiva in v skladu s sodno prakso je Sodišče ocenilo, da je bilo trajanje postopka v obravnavani zadevi predolgo in zato ne izpolnjuje zahteve po razumnem roku.

Zato je bil kršen prvi odstavek 6. člena Konvencije.

Očitana kršitev 13. člena Konvencije

Pritožnica je zatrjevala tudi, da pravna sredstva, ki so ji bila na voljo, niso bila učinkovita. Sodišče je poudarilo, da so bile trditve, ki jih je navedla Vlada zavrnjene. Sodišče je potrdilo kršitev 13. člena Konvencije, ki določa, da vsakdo, čigar pravice in svoboščine, zajamčene s to Konvencijo, so kršene, ima pravico do učinkovitih pravnih sredstev pred domačimi oblastmi, in to tudi, če je kršitev storila uradna oseba pri opravljanju uradne dolžnosti.

Zato je v zadevi bil kršen 13. člen Konvencije.

Odločitev

Sodišče je ugotovilo, da je v danem primeru prišlo do kršitve prvega odstavka 6. člena in 13. člena Konvencije ter naložilo toženi državi, da mora v roku treh mesecev od dne, ko postane sodba pravnomočna, pritožnici plačati 4.000 EUR za nepremoženjsko škodo in 1.000 EUR za stroške in izdatke.

6.5 ZADEVA KLANEČEK PROTI SLOVENIJI

Pritožnik je na podlagi prvega odstavka 6. člena Konvencije zatrjeval, da je bilo trajanje postopka pred domačim sodiščem predolgo, obenem pa je navajal tudi

pomanjkanje učinkovitega domačega pravnega sredstva v zvezi s predolгим trajanjem sodnega postopka (13. člen Konvencije).

Datum izdaje sodbe: 6. april 2006

Sestava sodišča: tretja sekcija

Obravnavani člani konvencije: prvi odstavek 6. člena, 13. člen Konvencije

Obravnavane pravice: pravica do sojenja v razumnem roku, pravica do učinkovitega pravnega sredstva

Dejstva

Pritožnik in njegov poslovni partner sta 6. septembra 1990 sodelovala na Mednarodnem obrtnem sejmu v Celju z namenom, da bi predstavila svoj izum. Pritožnik je v ta namen od podjetja, ki je sejem organiziralo, najel šotor. Med sejmom je prišlo do nevihte, kjer se je poškodovala oziroma uničila pritožnikova lastnina ter tudi nekaj tehnične opreme. 9. avgusta 1993 sta pritožnik ter njegov poslovni partner vložila tožbo proti Zavarovalnici Triglav in organizatorju sejma pri Temeljnem sodišču v Celju ter zahtevala odškodnino v znesku 10.653.483 SIT (približno 44.000 EUR) zaradi zmanjšanja premoženja. Med 14. decembrom 1993 in 22. junijem 1994 je vložil pritožnik štiri pripravljalne vloge ter zahteval, da se določi datum glavne obravnave. Medtem je 28. junija 1994 začela veljati za Slovenijo Konvencija. Pritožnik je nato med 28. septembrom 1994 in 6. februarjem 1996 osemkrat zahteval, naj se določi narok za glavno obravnavo, vendar pa je sodišče prvo obravnavo opravilo 17. januarja 1997. Sodišče je 3. marca 1998 določilo sodnega izvedenca za področje video fotografije in izvedenca za področje gradbeništva. Pritožnik je med 30. septembrom 1998 in 14. decembrom 2001 petkrat zahteval, naj se določi narok za glavno obravnavo ter med 30. januarjem 1997 in 20. septembrom 2002 vložil štirinajst pripravljalnih vlog. Druga obravnava je bila razpisana za februar 2002, vendar je bila na predlog pritožnika preklicana in bila zatem opravljena 13. junija 2002. Leto kasneje, 13. junija 2003 je sodišče zavrnilo pritožnikov zahtevek za spremembo zahtevka. Nato se je ena od toženih strank pritožila, vendar je Višje sodišče v Celju pritožbo zavrnilo. Med 8. marcem 2004 in 10. februarjem 2005 je pritožnik vložil štiri pripravljalne vloge. Sodišče je opravilo glavno obravnavo 25. marca 2004 in 19. maja 2005 ter na zadnjem naroku odločilo, da bo sodbo izdalo pisno. Pritožniku je bila sodba, s katero je bil njegov zahtevek zavrjen vročena 6. julija 2005. Pritožnik se je nato 15. julija 2005 pritožil na Višje sodišče v Celju. Postopek se v tistem času še ni zaključil.

Obraznava pred sodiščem

Pritožnik se je pritožil zaradi nerazumno dolgega trajanja postopka ter se pri tem skliceval na prvi odstavek 6. člena Konvencije. Pritožnik pa je nadalje tudi zatrdil, da pravna sredstva, ki so na voljo glede nerazumno dolgih sodnih postopkov niso učinkovita. Zato tudi očita kršitev 13. člena Konvencije. Vlada se je ob tem sklicevala na to, da domača pravna sredstva niso bila izčrpana, vendar je pritožnik to izpodbijal ter obenem pripomnil, da domača pravna sredstva niso učinkovita.

Očitana kršitev prvega odstavka 6. člena Konvencije

Pritožnik se je pritožil zaradi nerazumno dolgega trajanja postopka. Obdobje, ki ga je bilo potrebno upoštevati, se je začelo 28. junija 1994, saj je v Sloveniji začela tisti dan veljati Konvencija, in se še ni končalo. Upoštevano obdobje je trajalo skoraj enajst let in devet mesecev na dveh stopnjah sojenja. Sodišče je ocenilo, da je bilo trajanje postopka v dani zadevi predolgo, zlasti pred sodiščem prve stopnje ter tako ni izpolnilo zahteve po sojenju v razumnem roku.

Zato je prišlo do kršitve prvega odstavka 6. člena Konvencije.

Očitana kršitev 13. člena Konvencije

Sodišče je ugovore in trditve Vlade zavrnilo in je menilo, da je v obravnavani zadevi prišlo do kršitve 13. člena Konvencije zaradi pomanjkanja pravnega sredstva v domačem pravu, s katerim bi pritožnik moral pridobiti odločbo, na podlagi katere bi lahko uveljavljal svojo pravico do sojenja v razumnem roku, kot to določa prvi odstavek 6. člena Konvencije.

Zato je v obravnavani zadevi prišlo do kršitve 13. člena Konvencije.

Odločitev

Sodišče je odločilo, da je v danem primeru prišlo do kršitve 13. člena ter prvega odstavka 6. člena Konvencije. Pritožnik je zahteval 25.000 EUR za nepremoženjsko škodo in 1.610 EUR za stroške pred Sodiščem. Sodišče je pritožniku prisodilo 9.600 EUR odškodnine za nepremoženjsko škodo ter 1.000 EUR za premoženjsko škodo.

6.6 ZADEVA LUKENDA PROTI SLOVENIJI

Pritožnik je zatrjeval kršitve prvega odstavka 6. člena Konvencije (pravica do sojenja v razumnem roku) ter 13. člena Konvencije (pravica do učinkovitega pravnega sredstva).

Datum izdaje sodbe: 6. oktober 2005

Sestava sodišča: tretja sekcija

Obravnavani členi konvencije: prvi odstavek 6. člena, 13. člen Konvencije

Obravnavane pravice: pravica do sojenja v razumnem roku, pravica do učinkovitega pravnega sredstva

Dejstva

Pritožnik je bil 6. januarja 1994 poškodovan pri delu v rudniku lignita in od takrat je invalid in prejema invalidnino. Njegov delodajalec je imel zanj sklenjeno zavarovanje pri Zavarovalnici Triglav. Ocenjeno je bilo, da je njegova invalidnost 13-odstotna in Zavarovalnica Triglav mu je tako v letih 1994, 1995 in 1996 plačevala delno invalidnino. 30. decembra 1998 je pritožnik vložil civilno tožbo na Okrajno sodišče v Celju proti Zavarovalnici Triglav in zahteval 7-odstotno povečanje invalidnine na podlagi medicinskega izvedenskega mnenja. Tako je 26. avgusta 1999 pritožnik na

sodišče vložil pripravljalne vloge in dodatne dokaze ter pozval sodišče, da naj določi medicinskega izvedenca, ki bo ugotovil stopnjo invalidnosti. 7. novembra 2000 je potekal narok zaradi obravnave pritožnikove zahteve za določitev medicinskega izvedenca in čeprav je bilo zahtevi ugodeno, do odločitve ni prišlo. Pritožnik je 23. novembra 2000 zahteval od sodišča, da naj izda sklep o določitvi medicinskega izvedenca. Sodišče je izvedenca, da bi ugotovil stopnjo invalidnosti pritožnika, določilo 28. novembra 2000. Medicinski izvedenec je svoje poročilo predložil 26. aprila 2001. 25. maja 2001 je pritožnik vložil pripravljalne vloge in povečal svoj zahtev za 2.5 odstotka. 16. oktobra 2001 je potekal narok in sodišče je odločilo, da so potrebna dodatna pojasnila izvedenca in je 23. novembra 2001 tako ponovno določilo istega izvedenca in mu dalo navodila, naj pripravi dodatno mnenje. 9. aprila in 30. maja 2002 je pritožnik zahteval razpis naroka. Narok je potekal 25. septembra 2002 in sodišče je odločilo, da bo sodbo izdalo pisno. Pritožnikovi odvetniki so 30. decembra 2002 prejeli sodbo, ki je deloma ugodila pritožnikovemu zahtevku, zato se je pritožnik 31. decembra zopet pritožil, pritožila pa se je tudi Zavarovalnica Triglav. Višje sodišče v Celju je 19. februarja 2004 deloma ugodilo pritožnikovi pritožbi ter zvišalo raven invalidnine in določilo, da se pritožniku povrnejo stroški. 8. aprila 2004 je bila sodba vročena pritožnikovim odvetnikom.

Obravnavana pred sodiščem

Pritožnik je pred sodiščem zatrjeval kršitve prvega odstavka 6. člena ter 13. člena Konvencije.

Vlada je v zvezi s pritožbo na podlagi prvega odstavka 6. člena Konvencije navajala, da domača pravna sredstva niso bila izčrpana, ter zatrjevala, da pritožnik ni uporabil pravnih sredstev, ki so mu bila na voljo za pospešitev sodnega postopka.

V času, ko je postopek še tekkel, je slovenski pravni red zagotavljal ustrezna in učinkovita preventivna pravna sredstva, in sicer tožbo pred upravnimi sodišči in /ali nadzorstveno pritožbo, ob tem pa še možnost civilne tožbe po zaključku postopka. Vlada je še dalje navajala, da je poleg tega imel pritožnik tudi možnost, da vložijo ustavno pritožbo. Vsa prej omenjena pravna sredstva so bila na voljo tako v teoriji kot v praksi in so bila pritožniku dostopna.

Vlada je tudi opozorila, da pritožnik ni vložil ustavne pritožbe, potem ko so bila izčrpana domača pravna sredstva. Slednje bi bilo mogoče vložiti šele po zaključenem upravnem sporu ali civilnem postopku.

Vlada je glede pritožbe na podlagi 13. člena Konvencije navedla, da omogoča slovenski pravni sistem glede zadev dolgotrajnosti postopka pospešitev postopka in tudi nadomestilo škode. Trdila je, da so slednja pravna sredstva učinkovita tako v teoriji kot v praksi.

Očitana kršitev prvega odstavka 6. člena Konvencije

Pritožnik je pred sodiščem navajal, da trajanje postopka ni bilo v skladu z zahtevo po razumnem roku sojenja, kot ga določa prvi odstavek 6. člena Konvencije. Sodišče je ugotovilo, da se je postopek pred sodiščem v obravnavani zadevi začel 30. decembra 1998, ko je pritožnik vložil svoj zahtev na Okrajno sodišče v Celju in se

je končal 8. aprila 2004, ko je bila odločba Višjega sodišče v Celju vročena pritožnikovem odvetniku. Postopek pred sodiščem na dveh stopnjah je v celoti trajal pet let, tri mesece in devet dni. Sodišče, ki je preučilo vse gradivo, kar ga je dobilo, je menilo, da vlada ni predložila nobenega dejstva ali trditve, ki bi lahko Sodišče prepričalo, da je bilo v obravnavani zadevi razsojeno v razumnem roku.

Sodišče je bilo tako mnenja, da je bilo skupno trajanje postopkov v obravnavani zadevi predolgo in zato ni izpolnilo zahteve po sojenju v razumnem roku, kot ga določa prvi odstavek 6. člena Konvencije.

Zato je v obravnavanem primeru prišlo do kršitve prvega odstavka 6. člena Konvencije.

Očitana kršitev 13. člena Konvencije

Pritožnik se je pritožil, da so pravna sredstva, ki so na voljo v Sloveniji v zadevah o dolgotrajnosti postopkov neučinkovita. Vlada v obravnavani zadevi ni dokazala, da je upravni spor, civilnopravni odškodninski zahtevak ali ustavno pritožbo mogoče šteti za učinkovita pravna sredstva. Sodišče je tako prišlo do zaključka, da skupek pravnih sredstev glede na okoliščine obravnavanih zadev ni učinkovito pravno sredstvo.

Zato je v danem primeru prišlo do kršitve 13. člena Konvencije.

Odločitev

Pritožnik je za omenjene kršitve zahteval pravično zadoščenje v znesku 5.000 EUR za nepremoženjsko škodo ter 965 EUR za stroške, ki jih je imel na Sodišču. Sodišče je pritožniku iz naslova pravičnosti prisodilo 3.200 EUR za nepremoženjsko škodo ter mu za stroške, ki jih je imel pritožnik v zvezi s sodiščem v celoti prisodilo zahtevani znesek (965 EUR).

6.7 ZADEVA JELEN PROTI SLOVENIJI

V sodbi v primeru Jelen proti Sloveniji je pritožnica zatrjevala kršitve prvega odstavka 6. člena Konvencije (pravica do sojenja v razumnem roku) ter 13. člena Konvencije (pravica do učinkovitega pravnega sredstva).

Datum izdaje sodbe: 1. junij 2006

Sestava sodišča: tretja sekcija

Obravnavani členi Konvencije: prvi odstavek 6. člena, 13. člen Konvencije

Obravnavane pravice: pravica do sojenja v razumnem roku, pravica do učinkovitega pravnega sredstva

Dejstva

Pritožnica se je 5. oktobra 1996 poškodovala v prometni nesreči. Povzročitelj nesreče je imel sklenjeno zavarovanje pri zavarovalnici Adriatic. Pritožnica je 29. oktobra 1997 vložila tožbo proti zavarovalnici Adriatic pri Okrožnem sodišču v Celju in zahtevala odškodnino 3.000.000 SIT (12.500 EUR) za nastalo škodo. Med 26. aprilom

1999 in 20. januarjem 2006 je pritožnica vložila pet pripravljanih vlog in/ali predlagala dokaze. 28. januarja 2000 je sodišče opravilo glavno obravnavo in jo tudi preložilo, da bi pridobilo mnenje izvedenca medicinske stroke. Sodišče je 3. februarja 2000 določilo, naj izdela ustrezna izvedenska mnenja Komisija za izvedenska mnenja pri Medicinski fakulteti v Ljubljani (v nadaljevanju: Komisija za izvedenska mnenja). Pritožnica je 30. maja in 24. novembra 2000 zahtevala izločitev nekaterih izvedencev in je zahtevi naslovila tudi neposredno na Komisijo za izvedenska mnenja. Sodišče je med 14. marcem 2002 in 11. marcem 2003 štirikrat pozvalo izvedence k predložitvi mnenj. 10. decembra 2004 je pritožnica urgirala, naj sodišče takoj odloči o njeni zahtevi za izločitev izvedencev, a je sodišče 29. junija 2005 izdalo sklep o zavrženju njenih zahtev z ugotovitvijo, da so bile vložene prepozno. Sklep je bil pritožnici vročen 15. julija 2005 in 18. julija 2005 se je zopet pritožila. Višje sodišče v Celju je 8. septembra 2005 zavrnilo njeno pritožbo. 14. februarja 2006 je bila opravljena glavna obravnava. Nov narok za glavno obravnavo je bil razpisan za 4. april 2006. Postopek se v tistem času še ni zaključil.

Obravnava pred sodiščem

Vlada se je sklicevala na to, da niso bila izčrpana domača pravna sredstva, pritožnica pa je to navedbo izpodbijala in trdila, da domača pravna sredstva niso učinkovita. Sodišče je zavrnilo ugovor Vlade o neizčrpanju domačih pravnih sredstev, saj je ugotovilo, da pravna sredstva, ki so bila pritožniku na voljo, niso bila učinkovita.

Pritožnica je pred Sodiščem zatrjevala kršitve prvega odstavka 6. člena in 13. člena Konvencije.

Očitana kršitev prvega odstavka 6. člena Konvencije

Pritožnica je navajala, da je bil postopek pred sodišči nerazumno dolg. Obdobje, ki ga je bilo v dani zadevi potrebno upoštevati, se je začelo 29. oktobra 1997, ko je pritožnica vložila pritožbo pri Okrožnem sodišču v Celju in se še ni končalo. Upoštevano obdobje je trajalo več kot osem let in pet mesecev na eni stopnji sojenja. Sodišče je ocenilo, da je bila zadeva res v določeni meri zapletena, saj je bilo potrebno pridobiti več mnenj izvedencev medicinske stroke, vendar kljub temu niti zapletenost zadeve ter niti pritožnično ravnanje ne moreta pojasniti tako dolgega postopka na prvi stopnji. Po proučitvi predloženega gradiva in v skladu s sodno prakso je Sodišče ocenilo, da je bilo trajanje postopka v obravnavani zadevi predolgo.

Zato je prišlo do kršitve prvega odstavka 6. člena Konvencije.

Očitana kršitev 13. člena Konvencije

Pritožnica se je pritožila, da pravna sredstva, ki so na voljo v Sloveniji, niso učinkovita. Sodišče je poudarilo, da 13. člen Konvencije zahteva, da se zagotovi učinkovito pravno sredstvo pred domačimi oblastmi za zatrjevano kršitev. Nato je

ocenilo, da je v obravnavanem primeru prišlo do kršitve 13. člena Konvencije, zaradi pomanjkanja pravnega sredstva v domačem pravu.

Zato je prišlo od kršitve 13. člena Konvencije.

Odločitev

Pritožnica je zahtevala 20.000 EUR za nepremoženjsko škodo in 1.950 EUR za stroške postopka pred Sodiščem. Glede premoženjske škode je Sodišče pritožnici prisodilo po prostem preudarku 6.400 EUR in 1.000 EUR za stroške postopka.

6.8 ZADEVA ŠILIH PROTI SLOVENIJI

V primeru Šilih sta pritožnika zatrjevala, da je njun sin umrl zaradi zdravniške malomarnosti, njima pa so bile zaradi neučinkovitosti slovenskega sodnega sistema pri ugotavljanju odgovornosti za smrt njunega sina kršene pravice iz 2. člena (pravica do življenja), 3. člena (prepoved mučenja), 6. člena (pravica do poštenega sojenja), 13. člena (pravica do učinkovitega pravnega sredstva) ter 14. člena (prepoved diskriminacije) Konvencije.

Datum izdaje sodbe: 28. junij 2007

Sestava sodišča: tretja sekcija

Obravnavani členi Konvencije: 2. čl., 3. čl., 6. čl., 13. čl. in 14. čl. Konvencije

Obravnavane pravice: pravica do življenja, mučenje in nečloveško ravnanje, pravica do poštenega sojenja, pravica do učinkovitega pravnega sredstva, prepoved diskriminacije.

Dejstva

Okoliščine zadeve

3. maja 1993 je dvajsetletni sin pritožnikov popoldne v Splošni bolnišnici Slovenj Gradec poiskal zdravniško pomoč zaradi slabosti ter srbeče kože. Ko ga je tamkajšnja dežurna zdravnica pregledala, je odredila, naj prejme intravenozni injekciji zdravila. Po prejemu injekcij se je fantovo stanje zelo poslabšalo in je bil zato premeščen na intenzivno nego. Sin pritožnikov je do prihoda kardiologa že prenehal dihati in ni imel utripa. Padel je v komo. Naslednji dan je bil odpeljan v Klinični center v Ljubljani, kjer pa je 19. maja 1993 umrl.

3. maja 1993 sta pritožnika na Temeljnem javnem tožilstvu Maribor, Enoti v Slovenj Gradcu, vložila kazensko ovadbo zoper dežurno zdravnico, ki je 3. maja 1993 sprejela njunega sina. Pritožnika sta menila, da je dežurna zdravnica njunemu sinu dala napačno zdravilo in da po poslabšanju njegovega stanja ni ustrezno ukrepala.

Kazenski postopek

Pritožnika sta na Temeljnem javnem tožilstvu v Mariboru, Enoti v Slovenj Gradcu 13. maja 1993 vložila kazensko ovadbo zaradi nevestnega zdravljenja zoper dežurno

zdravnico, ki je sprejela njunega sina. Policija je v predkazenskem postopku zasegla medicinsko dokumentacijo o zdravljenju sina pritožnikov in Inštitutu za sodno medicino v Ljubljani naročila izdelavo forenzičnega poročila. Javni tožilec je 8. aprila 1994 zaradi pomanjkanju dokazov ovrgel ovadbo pritožnikov. Kot subsidiarna tožilca sta pritožnika 1. avgusta 1994 vložila zahtevo za preiskavo zoper dežurno zdravnico, vendar je bila prvotna odločitev o uvedbi preiskave razveljavljena decembra 1994. Naslednjo zahtevo za ponovno uvedbo kazenskega postopka je 26. aprila 1996 potrdilo mariborsko Okrožno sodišče, ki mu je bila zadeva dodeljena zaradi prenosa pristojnosti. Zadeva je bila po vložitvi obtožnice dvakrat vrnjena v dodatno preiskavo. S sklepom zunaj obravnavanega senata je bil postopek 18. oktobra 2000 dokončno ustavljen, saj je senat ugotovil, da ne obstaja dovolj dokazov, da je obtožena storila zatrjevano kaznivo dejanje povzročitve smrti iz malomarnosti. Omenjeno odločitev je 20. decembra 2000 potrdilo Višje sodišče v Mariboru. Pritožnika sta leta 2001 vložila ustavno pritožbo na Ustavno sodišče, v kateri sta se pritožila zaradi nepravilnega in predolgega postopka, vendar je Ustavno sodišče njuno pritožbo zavrglo zaradi tega, ker se subsidiarnemu tožilcu ne priznava pravni interes za nastopanje pred Ustavnim sodiščem. Pritožnika sta 27. marca 2001 vložila tudi kazensko ovadbo zoper sedem sodnikov mariborskega Okrožnega in Višjega sodišča, ki so sodelovali v njuni zadevi. Pritožnika sta 16. julija 2002 vložila novo obtožnico zoper dežurno zdravnico, a jo je Okrožno sodišče v Slovenj Gradcu 14. julija 2003 zavrglo, ker je 3. maja 2003 kazenski pregon za zatrjevano kaznivo dejanje zastaral.

Civilni postopek

Pritožnika sta 6. julija 1995 zoper Splošno bolnišnico v Slovenj Gradcu in dežurno zdravnico pred Okrožnim sodiščem v Slovenj Gradcu vložila civilno tožbo v kateri sta za nastalo nepremoženjsko škodo, ki sta jo utrpela zaradi sinove smrti, zahtevala odškodnino v višini 24.300.000 SIT. 10 avgusta 1995 sta pritožnika sprožila tudi civilni spor zoper predstojnika oddelka za interno medicino ter direktorja slovenjgraške Splošne bolnišnice. Sodišče je na predlog pritožnikov oba postopka združilo. Leta 1997 je sodišče prekinilo postopek do zaključka kazenskega postopka. Maja 2001 se je civilni postopek nadaljeval, pet mesecev po izreku sodbe višjega sodišča, s katero je bila potrjena prekinitev kazenskega postopka. Pritožnika sta v civilnem postopku vložila tudi več predlogov za prenos pristojnosti. Ugodeno je bilo drugemu predlogu za prenos pristojnosti, kar je imelo za posledico prenos postopka pred Okrožno sodišče v Mariboru. Poleg tega pa sta pritožnika v civilnem postopku večkrat predlagala izločitev sodnikov, ki so odločali v njuni zadevi in tako uspela z dvema predlogoma za izločitev posameznih sodnikov, ampak sta se zadevni sodnici nazadnje izločili iz postopka na lasten predlog. Okrožno sodišče v Mariboru je sodbo, s katero je zavrnilo civilni zahtevek pritožnikov, izreklo 25. avgusta 2006, več kot enajst let po začetku postopka. Postopek je čakal še na odločitev o pritožbi.

Kazenska ovadba zoper pritožnico

Mariborsko Okrožno državno tožilstvo je 29. aprila 2002 zoper pritožnico vložilo obtožni predlog, v katerem jo je obtožilo kaznivega dejanja razžalitve, vendar je zaradi posredovanja varuha človekovih pravic 5. oktobra 2004, ovadbo umaknilo.

Ugotovitve varuha človekovih pravic

V zvezi s potekom civilnega postopka sta pritožnika naslovila več pobud na Urad varuha človekovih pravic, ki je njuno zadevo omenil v letnih poročilih varuha za leta 2002, 2003 in 2004.

Obravnavna pred sodiščem

Vlada je pred Sodiščem zatrjevala, da domača pravna sredstva niso bila izčrpana ter da je bila pritožba prezgodaj vložena, ker se civilni postopek še ni zaključil. Pritožnika lahko v skladu s 26. členom slovenske Ustave po zaključku kazenskega in civilnega postopka zaradi domnevne kršitve njunih pravic vložita tudi civilni zahtevek za povračilo škode zoper državo.

Pritožnika sta pred Sodiščem zatrjevala kršitve 2. čl., 3. čl., 6. čl., 13. čl. in 14. čl. Konvencije.

Očitana kršitev 2. člena Konvencije

Pritožnika sta pred Sodiščem zatrjevala, da njun sin umrl zaradi malomarnosti zdravniškega osebja ter da civilni in kazenski postopek, ki sta ga sprožila, nista omogočila hitrega in učinkovitega ugotavljanja odgovornosti za njegovo smrt. V dani zadevi pa se je porajalo vprašanje časovne pristojnosti Sodišča (*ratione temporis*), saj se Konvencija v skladu s splošnimi pravili mednarodnega prava, za vsako pogodbeno stranko uporablja le v zvezi z dejstvi, ki so nastopila potem, ko je v tej pogodbenici začela veljati Konvencija. Sodišče je nato ugotovilo, da je v Sloveniji začela Konvencija veljati 28. junija 1994. Pritožba pritožnikov se je nanašala na vsebinski vidik 2. člena Konvencije (odgovornost za smrt njunega sina) ter na procesni vidik 2. člena Konvencije (na domnevno neučinkovitost kasnejših sodnih postopkov). Tako je glede **vsebinskega vidika pritožbe** bilo Sodišče mnenja, da le-ta temelji na dejstvih, ki so se začela in zaključila pred 28. junijem 1994, zaradi česar *ratione temporis* ni skladna z določbami Konvencije v smislu tretjega odstavka 35. člena in jo je treba torej v skladu s četrtem odstavkom 35. člena zavrnil. Glede **procesnega vidika pritožbe** je Sodišče ugotovilo, da je bil kazenski postopek znova uveden leta 1996, civilni postopek pa se je sprožil leta 1995 in takrat še ni bil zaključen. Sodišče je tako upoštevalo, da do domnevnih napak v postopku ni moglo priti pred začetkom postopka, ki se je začel po 28. juniju 1994, ko je v Sloveniji začela veljati Konvencija, ocenilo, da je časovno pristojno za odločanje o pritožbi, kar zadeva procesni vidik 2. člena Konvencije.

Sodišče je v dani zadevi poudarilo, da prvi stavek 2. člena Konvencije (2. člen je eden izmed najpomembnejših določb Konvencije in je v njem zajeta ena izmed najbolj temeljnih vrednot v demokratičnih družbah, ki sestavljajo Svet Evrope) od države pogodbenice zahteva ne le, da se vzdrži namernega odvzema življenja, temveč tudi, da sprejme ustrezne ukrepe za varstvo življenja posameznikov, ki so v njeni pristojnosti (pravica vsakogar do življenja je zavarovana z zakonom).

Sodišče je tako ob upoštevanju navedenega ozadja zadeve in dejstva, da postopek, ki je bil uveden zaradi zdravniške malomarnosti, po skoraj dvanajstih letih še vedno ni bil zaključen, ni moglo potrditi, da je bilo odločanje o vzroku in odgovornosti za smrt sina pritožnikov učinkovito. Glede na okoliščine je Sodišče sklenilo, da je prišlo do procesne kršitve 2. člena Konvencije ter zavrnilo predhodni ugovor vlade.

Zato je prišlo do procesne kršitve 2. člena.

Očitana kršitev 3. člena Konvencije

Pritožnika sta zatrjevala, da nezmožnost domačih sodnih organov, da bi ustrezno rešili njuno zadevo, pomeni ponižujoče in sramotno ravnanje, ki ju je pripeljalo do njune predčasne invalidske upokojitve.

Kljub temu, da sta postopka v tej zadevi lahko negativno vplivala na pritožnika ter ju prizadela, je bilo Sodišče mnenja, da dokumenti v spisih niso izkazovali, da bi stanje, ki sta ga pritožnika zatrjevala, dosegalo takšno stopnjo resnosti, kot jo zahteva 3. člen Konvencije. Zato je Sodišče ta del pritožbe v skladu s četrtem odstavkom 35. člena Konvencije zavrnilo kot očitno neutemeljen.

Zato je Sodišče ugotovilo, da v obravnavani zadevi ni prišlo do kršitve 3. člena.

Očitana kršitev prvega odstavka 6. člena in 13. člena Konvencije

Pritožnika sta se v skladu s prvim odstavkom 6. Člena Konvencije pritožila zaradi trajanja in nepravičnosti postopkov. Trdila sta, da so bili sodniki pristranski, da niso upoštevali predloženega dokaznega gradiva ter da je sodišče napravilo napako pri vročitvi ene od obtožnic obtoženki.

Pritožnika sta se pritožila tudi, da domača pravna sredstva niso bila učinkovita, saj se Ustavno sodišče in drugi pristojni organi niso odzivali na njune pritožbe glede izvedbe postopkov, ki so se nanašali na smrt njunega sina.

Sodišče je zaključilo, da glede na to, da civilni postopek še teče in njegov izid ni gotov, je očitek nepravičnosti civilnega postopka prezgoden ter ga je v skladu s prvim ter četrtem odstavkom 35. člena Konvencije zavrnilo zaradi neizčrpanja domačih pravnih sredstev.

Kar pa zadeva očitke v zvezi s trajanjem civilnega in kazenskega postopka, zatrjevano nepravičnost civilnega in kazenskega postopka ter zatrjevano kršitev 13. člena Konvencije, je Sodišče ocenilo, da so povezani z očitkom procesne kršitve 2. člena Konvencije ter jih tako sprejelo v obravnavo. Sodišče je glede na navedbe pritožnikov in ob upoštevanju ugotovitev v zvezi s procesnim vidikom 2. člena, menilo, da ni potrebe, da se ti očitki obravnavajo ločeno.

Očitana kršitev 14. člena Konvencije

Pritožnika sta zatrjevala, da je njuna kazenska ovadba zoper zdravnico, ki je zdravila njunega sina, sprožila sovražnost slovenjgraške bolnišnice, kar ju je prisililo, da sta zdravniško pomoč poiskal drugje.

Sodišče je na navedeno poudarilo, da 14. člen Konvencije ne obstaja kot samostojen člen, saj lahko učinkuje le v povezavi s pravicami in svoboščinami, ki jih zagotavljajo določbe Konvencije, zato 14. člen dopolnjuje druge vsebinske določbe Konvencije in njenih Protokolov. Zato 14. člena Konvencije ni mogoče uporabiti, razen če se dejstva v zadevi prekrivajo z eno ali večimi od omenjenih določb.

Sodišče je ugotovilo, da se pritožnika po 14. členu nista sklicevala na nobeno drugo določbo konvencije ali njenih Protokolov. Tako 14. člena v tej zadevi ni bilo mogoče uporabiti. Četudi bi bilo člen mogoče uporabiti, pa pritožnika nista predložila nobenih dokazov v zvezi z zatrjevanimi očitki. Zato je Sodišče ta del pritožbe v skladu s četrtem odstavkom 35. člena Konvencije zavrnilo kot očitno neutemeljen.

Sodišče je zato očitano kršitev 14. člena Konvencije zavrnilo kot očitno neutemeljeno.

Odločitev

Pritožnika sta zahtevala 1.300.000 SIT (približno 5.440 EUR) odškodnine za nastalo premoženjsko škodo, ki sta jo utrpela v obliki stroškov zaradi pasivnosti sodišč v domačih postopkih ter 1.800.000 SIT (približno 7.540 EUR) iz naslova nepremoženjske škode. Sodišče je glede nepremoženjske škode pritožnikoma na podlagi načela pravičnosti prisodilo v celoti zahtevani znesek 7.540 EUR, kar pa zadeva premoženjsko škodo, Sodišče ni ugotovilo vzročne zveze, zato je zahtevek zavrnilo. Pritožnika sta tudi zahtevala 1.100.000 SIT (približno 4.600 EUR) za stroške pred Sodiščem. Sodišče je ocenilo, da je pritožnikoma razumno prisoditi znesek 2.000 EUR.

6.9 ZADEVA VODEB PROTI SLOVENIJI

V sodbi v primeru Vodeb proti Sloveniji je pritožnica zatrjevala kršitve prvega odstavka 6. člena Konvencije (pravica do sojenja v razumnem roku) ter 13. člena Konvencije (pravica do učinkovitega pravnega sredstva).

Datum izdaje sodbe: 1. junij 2006

Sestava sodišča: tretja sekcija

Obravnavani členi Konvencije: prvi odstavek 6. člena, 13. člen Konvencije

Obravnavane pravice: pravica do sojenja v razumnem roku, pravica do učinkovitega pravnega sredstva.

Dejstva

Pritožnica je 5. februarja 1996 padla na poledenelem pločniku. Podjetje, ki je bilo odgovorno za čiščenje pločnika, je imelo sklenjeno zavarovanje pri Zavarovalnici Triglav. 20. januarja 1999 je pritožnica vložila tožbo proti Zavarovalnici Triglav pri Okrožnem sodišču v Celju ter zahtevala 4.494.208 SIT (približno 18.750 EUR) odškodnine za nastalo škodo. Še istega leta (1999) ter leta 2000 je pritožnica zahtevala, naj se določi narok za glavno obravnavo. Pritožnica je med 22. decembrom 1999 ter 7. marcem 2002 vložila tri pripravljalne vloge in/ali predlagala dokaze. Nobeden od štirih narokov za glavno obravnavo med 8. majem 2001 in 15. aprilom 2003 pa ni bil preložen na pritožničin predlog. Sodišče je med postopkom določilo sodnega izvedenca medicinske stroke, da bi pridobilo še dodatno mnenje. Pritožnica in Zavarovalnica Triglav sta 21. oktobra 2002 sklenila poravnavo, zato je pritožnica delno umaknila zahtevke. Na zadnjem naroku je sodišče izdalo sodbo, a je ta le delno ugodila pritožničinemu zahtevku. Sodba je bila pritožnici vročena 16. junija 2003.

Obravnavana pred sodiščem

Vlada je v obravnavani zadevi zatrjevala, da domača pravna sredstva niso bila izčrpana. Sodišče je zavrnilo trditve vlade, saj je ugotovilo, da pravna sredstva, ki jih je imela pritožnica na voljo, niso bila učinkovita.

Pritožnica je pred Sodiščem zatrjevala kršitve prvega odstavka 6. člena in 13. člena Konvencije.

Očitana kršitev prvega odstavka 6. člena Konvencije

Pritožnica se je pritožila zaradi nerazumno dolgega postopka pred domačim sodiščem. Sodišče je v dani zadevi ugotovilo, da se je postopek pred sodiščem začel 20. januarja 1999 in se končal 16. junija 2003 in je trajal skoraj štiri leta in pet mesecev na eni stopnji sojenja. Sodišče je nato po proučitvi vsega predloženega gradiva in v skladu s sodno prakso ocenilo, da je bilo trajanje postopka v obravnavani zadevi predolgo in zato ni izpolnilo zahteve po sojenju v razumnem roku.

Zato je prišlo do kršitve prvega odstavka 6. člena.

Očitana kršitev 13. člena Konvencije

Pritožnica je pred Sodiščem tudi navedla, da pravna sredstva, ki so na voljo v Sloveniji glede nerazumno dolgih postopkov, niso učinkovita. Sodišče je v tej zadevi ponovno poudarilo, da 13. člen Konvencije zahteva, da se zagotovi učinkovito pravno sredstvo pred domačimi oblastmi za zatrjevano kršitev zahteve po sojenju v razumnem roku iz prvega odstavka 6. člena Konvencije. Zato je Sodišče ocenilo, da je v obravnavani zadevi prišlo do kršitve 13. člena zaradi pomanjkanja pravnega sredstva v domačem pravu, s katerim bi pritožnica mogla pridobiti odločbo, ki bi

potrdila njeno pravico do sojenja v razumnem roku, kot to določa prvi odstavek 6. člena.

Zato je bil v obravnavani zadevi kršen 13. člen.

Odločitev

Pritožnica je za omenjene kršitve zahtevala 10.000 EUR za nepremoženjsko škodo ter 1.290 EUR odškodnine za stroške postopka pred Sodiščem. Sodišče je pritožnici po prostem preudarku prisodilo 3.200 EUR za nepremoženjsko škodo ter 1.000 EUR za premoženjsko škodo.

7 ZAKLJUČEK

V svoji več desetletij razvijajoči se praksi je Evropsko sodišče za človekove pravice leta 1998 pridobilo izjemen pomen kot mednarodni organ. Njegova najbolj pozitivna pridobitev je najverjetneje reševanje pritožb posameznikov, prek katerih se ohranja ter širi osveščenost o pomenu človekovih pravic. Z izrednim porastom števila individualnih pritožb in s posledično preobremenjenostjo sodišča se postavlja vprašanje, ali sedanja ureditev pritožbe še sledi temu osnovnemu cilju oziroma ali ni vsaj deloma že presežena.

V Republiki Sloveniji ima vsakdo, ki meni, da so mu bile kršena človekove pravice in temeljne svoboščine, na razpolago številna pravna sredstva. Raven varstva, ki jo Slovenija zagotavlja v svoji Ustavi, zakonodaji ter v praksi, je primerjalno gledano vseobsežna ter relativno visoka. Vstop Slovenije v Svet Evrope je kljub temu pomembno razširil možnosti uveljavljanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin pred evropskimi institucijami, zlasti pred Evropskim sodiščem za človekove pravice. Sodišče je edinstvena vrhovna institucija, ki vsakomur normativno (z določbami Konvencije) ter v praksi (s sodbami Sodišča ter s spremljanjem njihovega izvrševanja prek Odbora ministrov) zagotavlja spoštovanje minimalnih evropskih standardov varstva pravic in svoboščin. Vsakdo lahko toži Slovenijo pred Sodiščem, če meni, da so mu bile kršene konvencijske pravice in je izčrpal pravna sredstva, določena v okviru slovenskega pravnega sistema, pa pri tem ni bil uspešen. Zastopanje Slovenije pred Sodiščem je urejeno v Zakonu o državnem pravobranilstvu, ki državno pravobranilstvo pooblašča za zastopanje pred tujimi in mednarodnimi sodišči.

Na Sodišče je proti Sloveniji do sredine junija 2008 prispelo 218 sodb. Nedvomno najodmevnejša sodba, s katero je Slovenija zgubila nedolžnost nasproti Sodišču, je sodba v zadevi Rehbock, kjer je bila Slovenija obsojena za nečloveško ravnanje (kršitev 3. člena Konvencije). Ostale sodbe, ki so vložene proti Sloveniji, so si zelo podobne in tako pojasnjujejo, da se je pritožnik na Sodišče obrnil kljub temu, da ni predhodno izkoristil pravnih sredstev v toženi državi. Čeprav je temu država ugovarjala, je Sodišče ugotovilo, da Slovenija nima učinkovitega pravnega sredstva oziroma sistemske rešitve glede prevladujočih kršitev 6. in 13. člena Konvencije.

Tako je Sodišče v sodbah proti Sloveniji največkrat odločilo v prid pritožnika, saj sta bili najpogosteje ugotovljeni kršitvi 6. člena Konvencije (sojenje v razumnem roku) ter 13. člena (pravica do učinkovitega pravnega sredstva). Sodišče je v primerih, ko sta bila kršena slednja člena Konvencije, dosodilo pravično zadoščenje ter povrnitev stroškov, ki jih je imel pritožnik s Sodiščem.

LITERATURA

1. Bavcon, Ljubo. et al. 15 let uresničevanja Ustave Republike Slovenije. Pravna fakulteta, Ljubljana, 2007.
2. Cerar, Miro. Večrazsežnost človekovih pravic in dolžnosti. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana, 1996.
3. Grilc, Peter. Ilešič, Tomaž. Pravo Evropske unije. Pravna fakulteta; Cankarjeva založba, Ljubljana, 2001.
4. Jambrek, Peter. Perenič, Anton. Uršič, Marko. Varstvo človekovih pravic (razprave, eseji in dokumenti). Mladinska knjiga, Ljubljana, 1988.
5. Kaučič, Igor. Grad, Franc. Ustavna ureditev Slovenije. GV Založba, Ljubljana, 2007.
6. Kocjančič, Rudi. et al. Ustavno pravo Slovenije. VUŠ, Ljubljana, 2003.
7. Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin s protokoli. IDC SE, Ljubljana, 2007.
8. Matić, Andrej. Pritožba na Evropsko sodišče za človekove pravice: kdaj, kako. Pravna praksa. 2002, št. 6, str. 18, Gospodarski vestnik d.d. Ljubljana, 2002.
9. Pavčnik, Marijan. et al. Temeljne pravice. Cankarjeva založba, Ljubljana, 1997.
10. Pavčnik, Marijan. Mavčič, Arne. Ustavno sodstvo. Cankarjeva založba, Ljubljana, 2000.
11. Ribičič, Ciril. Evropsko pravo človekovih pravic, izbrana poglavja. Pravna fakulteta, Ljubljana, 2007.
12. Rovšek, Jernej. Varstvo človekovih pravic, mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah, Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, zakon o varuhu človekovih pravic. Časopisni zavod UL RS, Ljubljana, 1994.
13. Rovšek, Jernej. et al. Slovenija in Evropska konvencija o človekovih pravicah (zbornik referatov) in Konvencija o varstvu človekovih pravic s protokoli. Ljubljana, 1993.
14. Šturm, Lovro. Komentar Ustave Republike Slovenije. FPDEŠ, Ljubljana, 2002.

15. Turk, Danilo. Cerar, Miro. et al. Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili. NUK, 2002, 2004, Ljubljana.
16. Turk, Boštjan J. et al. Človekove pravice v pravnih in sodnih postopkih. Legalia, Ljubljana, 2004.
17. Zver, Milan. Človekove pravice in svoboščine v tranziciji, primer Slovenije (zbornik referatov). Državni svet, Urad varuha človekovih pravic, Ljubljana, 1998.
18. Zbornik referatov. Dnevi slovenske uprave, Portorož, 99. VUŠ, Portorož, 23., 24., 25. september 1999.

PRAVNI VIRI

1. Ustava Republike Slovenije. Ur. list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04.
2. Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin s protokoli. Ur. list RS, št. 7/1994.

INTERNETNI VIRI

1. Svet Evrope. URL= http://www.coe.si/sl/1_slovenija_in_svet_evrope/. 12.12.2008.
2. Poslovnik Evropskega sodišča za človekove pravice. URL=http://www.coe.si/res/doc/poslovnik_sodisca-3902.doc.15.12.2008
3. Iskalnik po sodbah Evropskega sodišča za človekove pravice HUDOC. URL=<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en>.10.12.2008.
4. Evropsko sodišče za človekove pravice. URL= http://www.coe.si/sl/evropsko_sodisce_za_clovekove_pravice/.12.12.2008.

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA

Izjavljam, da sem spodaj podpisana Nastja Mavsar, avtorica tega diplomskega dela. Strinjam se z objavo diplome na internetu.

Podpis:

Navedba lektorja: Mavsar Bojana